

Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

28 Ιανουαρίου και 4 Φεβρουαρίου 2018

ODIHR (ΓΔΘΑΔ) Αποστολή αξιολόγησης των Προεδρικών εκλογών
Τελική Έκθεση

Βαρσοβία
2 Μαΐου 2018

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

I.	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ	1
II.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
III.	ΥΠΟΒΑΘΡΟ.....	3
IV.	ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	4
V.	ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	5
VI.	ΕΓΓΡΑΦΗ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ	7
VII.	ΕΓΓΡΑΦΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ	8
VIII.	ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ	9
IX.	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ	10
	A. ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ	10
	B. ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ.....	12
	C. ΕΠΟΠΤΕΙΑ	13
X.	ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ.....	14
	A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ.....	14
	B. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	15
	C. ΚΑΛΥΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	16
XI.	ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	16
XII.	ΗΜΕΡΑ ΕΚΛΟΓΩΝ.....	18
XIII.	ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	19
	A. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ.....	19
	B. ΆΛΛΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ.....	20
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	22
	ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΑΣΕ / ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	23

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΡΟΕΔΡΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
28 Ιανουαρίου και 4 Φεβρουαρίου 2018

Έκθεση της αποστολής του ΓΔΘΑΔ για την αξιολόγηση των εκλογών¹

I. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Μετά από σχετική πρόσκληση της Μόνιμης Αποστολής της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ΟΑΣΕ και βάσει των συστάσεων μιας Αποστολής Αξιολόγησης Αναγκών, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΓΔΘΑΔ) απέστειλε μία Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών (ΑΑΕ) ως παρατηρητές στις εκλογές της 28^{ης} Ιανουαρίου 2018, η οποία παρέμεινε στη χώρα προκειμένου να παρακολουθήσει και τον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών την 4^η Φεβρουαρίου.

Οι εκλογές πραγματοποιήθηκαν σε ανταγωνιστικό και πλουραλιστικό περιβάλλον που χαρακτηριζόταν από σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς εξέφραζαν αυτοπεποίθηση στα περισσότερα από τα στάδια της εκλογικής διαδικασίας και οι ψηφοφόροι είχαν την ευκαιρία να προβούν σε ενσυνείδητη επιλογή μέσα από πλήθος πολιτικές επιλογές. Το σύνολο των εννέα υποψηφίων που υπέβαλαν αίτηση υποψηφιότητας γι' αυτή την εκλογική αναμέτρηση εγγράφηκαν ως υποψήφιοι και ήταν όλοι τους άρρενες.

Το νομικό πλαίσιο είναι σε γενικές γραμμές επαρκές για τη διενέργεια δημοκρατικών εκλογών, αλλά είναι υπερβολικά περίπλοκο, και κατά περίπτωση, παρωχημένο. Ορισμένες προηγούμενες συστάσεις του ΓΔΘΑΔ λήφθηκαν υπόψη από τις τελευταίες προεδρικές εκλογές, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι αντανάκλαται στην εκλογική νομοθεσία το δικαίωμα των φυλακισμένων να ψηφίζουν και της προσθήκης μίας απαίτησης για δημοσιοποίηση των εκθέσεων χρηματοδότησης των εκστρατειών. Ορισμένες πτυχές της εκλογικής διαδικασίας, όπως είναι οι πρόνοιες που σχετίζονται με τις εκστρατείες, η επίλυση διαφωνιών και τα δικαιώματα των παρατηρητών συνεχίζουν να μην ρυθμίζονται ικανοποιητικά.

Ο Πρόεδρος εκλέγεται για θητεία πέντε ετών σε μία ενιαία παγκύπρια εκλογική περιφέρεια. Σε περίπτωση που κανένας υποψήφιος δεν κερδίσει ποσοστό που να υπερβαίνει το 50% των έγκυρων ψηφοδελτίων στον πρώτο γύρο, μία εβδομάδα αργότερα λαμβάνει χώρα επαναληπτικός γύρος μεταξύ των δύο υποψηφίων που έλαβαν τον μεγαλύτερο αριθμό ψήφων. Μόνο οι πολίτες που ανήκουν στην ελληνοκυπριακή κοινότητα μπορούν να θέσουν υποψηφιότητα για Πρόεδροι. Σε αντίθεση με τα διεθνή πρότυπα, ορισμένα από τα κριτήρια εκλεξιμότητας για υποψηφιότητα δεν είναι εύλογα ούτε αντικειμενικά, συμπεριλαμβανομένης της πρόνοιας για περιορισμό των δικαιωμάτων των ατόμων με διανοητικές αναπηρίες.

Παρόλο που η πλειοψηφία των υποψηφίων είχαν θέσει την υποψηφιότητά τους ως ανεξάρτητοι υποψήφιοι, οι περισσότεροί τους υποστηρίζονταν από ένα ή περισσότερα πολιτικά κόμματα. Οι δύο υποψήφιοι του δεύτερου γύρου επίσημα ήταν ανεξάρτητοι υποψήφιοι, παρόλο που ο ένας υποστηριζόταν από το κυβερνών κόμμα και ο άλλος από το κύριο αντιπολιτευτικό κόμμα. Οι εκλογές έλαβαν χώρα σ' ένα περιβάλλον διαμορφωμένο από το αδιέξοδο στις προσπάθειες να βρεθεί λύση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος και τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης από το κούρεμα του 2013.

---

¹ Το μόνο επίσημο έγγραφο είναι η αγγλική εκδοχή της παρούσας έκθεσης. Διατίθεται ανεπίσημη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα.

Οι εκλογές πραγματοποιήθηκαν με ιδιαίζοντως επαγγελματικό, αποτελεσματικό και διαφανή τρόπο. Ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Εσωτερικών ενεργεί ως Γενικός Έφορος Εκλογών (ΓΕΕ) και υποστηρίζεται από εφόρους εκλογών στις κατά τόπους Επαρχίες, οι οποίοι οργανώνουν τις εκλογές σε επαρχιακό επίπεδο. Ταυτόχρονα, οι δημόσιοι υπάλληλοι διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη διενέργεια των εκλογών. Στις συγκεκριμένες εκλογές τοποθετήθηκαν περίπου 1.120 εκλογικά κέντρα, συμπεριλαμβανομένων 38 στο εξωτερικό.

Ο Γενικός Έφορος Εκλογών διαθέτει έναν εκλογικό κατάλογο, ο οποίος βρίσκεται σε ψηφιακή μορφή και αναθεωρείται τέσσερις φορές τον χρόνο. Εγγεγραμμένοι ήταν συνολικά 550.593 ψηφοφόροι, από τους οποίους 279.378 (51 τα εκατό) ήταν γυναίκες, και 657 ανήκαν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Το σύστημα εγγραφής ψηφοφόρων είναι ενεργητικό και η εγγραφή είναι υποχρεωτική. Το ποσοστό εγγραφής ήταν ιδιαίτερος χαμηλό μεταξύ των νεαρών ψηφοφόρων.

Όλοι οι υποψήφιοι μπόρεσαν να διεξαγάγουν την εκστρατεία τους ελεύθερα. Χρησιμοποίησαν ποικιλία μέσων για την εκστρατεία τους, συμπεριλαμβανομένων μεγάλων διαφημιστικών πινακίδων, πανό, φυλλαδίων καθώς και παραδοσιακών και διαδικτυακών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Οι περισσότεροι από τους υποψηφίους επικεντρώθηκαν στην αλληλεπίδραση πρόσωπο με πρόσωπο με τους ψηφοφόρους και οργάνωσαν προεκλογικές συγκεντρώσεις μικρής κλίμακας. Ορισμένοι υποψήφιοι τιμωρήθηκαν με πρόστιμα, επειδή είχαν αποστείλει ανεπιθύμητα μηνύματα στο πλαίσιο της προεκλογικής εκστρατείας τους και προέβησαν σε τηλεφωνικές κλήσεις σε ψηφοφόρους κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου και της περιόδου λήξης της προεκλογικής εκστρατείας, ακόμη και την ημέρα των εκλογών.

Πρόσφατες νομικές τροποποιήσεις έθεταν όριο ύψους 1 εκατ. Ευρώ στα έξοδα των προεκλογικών εκστρατειών και εισήγαγαν μία εξάμηνη περίοδο για την κοινοποίηση των χρηματοπιστωτικών στοιχείων που σχετίζονται με την προεκλογική εκστρατεία. Εντούτοις, αρκετές από τις πτυχές των οικονομικών της εκστρατείας συνεχίζουν να μην έχουν τύχει επαρκούς ρύθμισης, συμπεριλαμβανομένων των ορίων στις δωρεές προς τους υποψηφίους και τη μέθοδο υπολογισμού των δωρεών σε είδος. Οι κρατικές επιδοτήσεις διατίθεντο μόνο σε υποψηφίους που στηρίζονται από κοινοβουλευτικά κόμματα, κάτι το οποίο έθετε σε μειονεκτική θέση τους άλλους υποψηφίους. Ο σημαντικότερος ρόλος του Γενικού Ελεγκτή στον έλεγχο των εσόδων και των δαπανών των υποψηφίων είναι ευρέως αναγνωρισμένος, αλλά η θέση του έχει περιορισμένες εξουσίες διερεύνησης των εικαζόμενων οικονομικών παρατυπιών και στηρίζεται στη συνεργασία με άλλες υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Οι αρμοδιότητες κατανέμονται μεταξύ διαφόρων φορέων και η στενότερη διυπηρεσιακή συνεργασία θα ενίσχυε τον θεσμικό έλεγχο.

Ο χώρος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι δραστήριος και πλουραλιστικός. Η νομοθεσία απαιτεί την ίση μεταχείριση των υποψηφίων τόσο από τους δημόσιους, όσο και από τους ιδιωτικούς φορείς ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων και ο χρόνος τους κατανέμεται κατ' αναλογία προς το ποσοστό που διαθέτει στο κοινοβούλιο το κόμμα που στηρίζει τον υποψήφιο. Παρόλο που τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρείχαν στους ψηφοφόρους ποικιλομορφία απόψεων, οι δύσκαμπτοι και ρυθμιστικοί κανόνες κάλυψης των προεκλογικών εκστρατειών που σε μεγάλο βαθμό καθορίζονταν από πολιτικούς φορείς, περιόριζαν τον διάλογο.

Η Αστυνομία διερεύνησε 23 περιστατικά που σχετίζονταν με τις εκλογές, κυρίως αναφορικά με ψηφοφόρους που φωτογράφιζαν το ψηφοδέλιό τους ή προεκλογικά γραπτά μηνύματα που αποστέλλονταν κατά παραβίαση των προνοιών παύσης προεκλογικών μηνυμάτων. Ο μηχανισμός επίλυσης διαφωνιών προεκλογικής υφής δεν προνοεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα. Απουσιάζουν οι ταχείες προθεσμίες για την εξέταση των καταγγελιών που σχετίζονται με τις προεκλογικές εκστρατείες και οι εφέσεις, κάτι που αντιτίθεται στο Έγγραφο της Κοπεγχάγης που συνομολογήθηκε από τον ΟΑΣΕ το 1990.

Σε αμφότερες τις ημερομηνίες εκλογών, οι λειτουργοί εκλογών στα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών σε γενικές γραμμές εργάζονταν με αποτελεσματικότητα, ακολουθούσαν τις διαδικασίες και συμπλήρωναν χωρίς δυσκολίες τα πρωτόκολλα αποτελεσμάτων. Παρόντες ήταν και παρατηρητές εκ μέρους των υποψηφίων και κατά κανόνα κατέγραφαν συστηματικά την ταυτότητα όσων ψήφισαν. Παρόλο που στόχος ήταν να λειτουργεί αυτή η πρακτική ως μέσο διαφάνειας, επικρίθηκε από αρκετούς συνομιλητές της Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών ως δυνητικά αθέμιτη επιρροή, σε σημείο που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υπονομεύει το δικαίωμα αποχής από την ψηφοφορία.

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Μετά από πρόσκληση της Μόνιμης Αποστολής της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ (ΓΔΘΑΔ) προκειμένου να αποσταλούν παρατηρητές στις προεδρικές εκλογές της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2018 και βάσει των συστάσεων της Αποστολής Αξιολόγησης Αναγκών που διεξάχθηκε από τις 21 μέχρι τις 23 Νοεμβρίου 2017, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων απέστειλε μία Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών (ΑΑΕ) από την 18^η Ιανουαρίου μέχρι την 6^η Φεβρουαρίου 2018. Επικεφαλής της Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών ήταν η Πρέσβειρα Urszula Gacek και η αποστολή αποτελείτο από έξι εμπειρογνώμονες που προέρχονταν από έξι μέλη του ΟΑΣΕ. Η Αποστολή είχε την έδρα της στη Λευκωσία και επισκέφθηκε αρκετές περιοχές σε όλη τη χώρα.

Η εκλογική διαδικασία αξιολογήθηκε ως προς τη συμμόρφωσή της προς τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ, άλλες διεθνείς υποχρεώσεις και πρότυπα για δημοκρατικές εκλογές και την εθνική νομοθεσία. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών δεν αξιολόγησε τις διαδικασίες που λάμβαναν χώρα κατά την ημερομηνία των εκλογών κατά συστηματικό ή συνολικό τρόπο, αλλά παρατήρησε περιορισμένο αριθμό εκλογικών κέντρων και κέντρων καταμέτρησης ψηφοδελτίων.

Η Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιθυμεί να ευχαριστήσει το Υπουργείο Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον Γενικό Έφορο Εκλογών και την εκλογική διοίκηση σε όλα τα επίπεδα για τη συνεργασία και τη βοήθεια που παρείχαν. Επίσης, επιθυμεί να εκφράσει την ευγνωμοσύνη της προς τους εκπροσώπους των κρατικών φορέων, πολιτικών κομμάτων, υποψηφίων και μελών των ομάδων προεκλογικής εκστρατείας, τα μέσα ενημέρωσης, την κοινωνία των πολιτών και τη διπλωματική κοινότητα, όπως επίσης και άλλους συνομιλητές που μοιράστηκαν τις απόψεις τους μαζί της.

III. ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Η Κύπρος αποτελεί προεδρική δημοκρατία με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να ενεργεί τόσο ως αρχηγός του κράτους, όσο και ως αρχηγός της κυβέρνησης. Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1960, ο Πρόεδρος εκλέγεται από τους Ελληνοκύπριους και ο Αντιπρόεδρος από τους Τουρκοκύπριους. Το 1964 οι Τουρκοκύπριοι αποσύρθηκαν από τους δικοινοτικούς θεσμούς, περιλαμβανομένης της Προεδρίας και ως εκ τούτου, δεν εκλέγεται Αντιπρόεδρος και το αξίωμα παραμένει κενό.

Την 8^η Σεπτεμβρίου 2017, μετά από διαβούλευση με πολιτικά κόμματα όρισε ο Υπουργός των Εσωτερικών ως ημερομηνία των προεδρικών εκλογών την 28^η Ιανουαρίου 2018, με δυνητικό δεύτερο γύρο των εκλογών την 4^η Φεβρουαρίου. Οι ημερομηνίες επιβεβαιώθηκαν την 15^η Δεκεμβρίου 2017 με τη δημοσίευση του διατάγματος για την προκήρυξη των προεδρικών εκλογών, σύμφωνα με τις νομοθετικές πρόνοιες.

Οι προεδρικές εκλογές του 2018 έλαβαν χώρα στο πλαίσιο του αδιεξόδου στις προσπάθειες για εξεύρεση λύσης στη διαίρεση του νησιού, την οικονομική κρίση του 2013 και τις προκύπτουσες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις.

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ αξιολόγησε παλαιότερα ακόμη δύο εκλογικές αναμετρήσεις στην Κύπρο, με πιο πρόσφατη αυτή του 2011, όταν αποστάλθηκε μία Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών για τις βουλευτικές εκλογές.² Η Αποστολή σημείωσε, μεταξύ άλλων πτυχών, ότι οι εκλογές διενεργήθηκαν με τρόπο αμερόληπτο, αποτελεσματικό και επαγγελματικό, και οι ψηφοφόροι είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν από ευρεία γκάμα διαφορετικών πολιτικών επιλογών. Ειδικότερα, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ σύστησε να βελτιωθούν οι πρόνοιες που αφορούν τη χρηματοδότηση κομμάτων και προεκλογικών εκστρατειών που θεωρήθηκε ότι δεν είχαν την απαιτούμενη λεπτομερή ανάλυση. Επίσης, εισηγήθηκε να επεκταθεί η αρμοδιότητα των επαρχιακών διοικήσεων, ώστε να παρακολουθούν τις δαπάνες των κομμάτων και των υποψηφίων σε τοπικό επίπεδο. Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ σύστησε περαιτέρω την ενδυνάμωση των υφιστάμενων μηχανισμών για την εφαρμογή νομοθετικών προνοιών που σχετίζονται με το φύλο των υποψηφίων, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον που θα προωθεί περισσότερο τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική ζωή.

IV. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι προεδρικές εκλογές ρυθμίζονται από το Σύνταγμα του 1960 (η τελευταία τροποποίηση του οποίου πραγματοποιήθηκε το 2016), και τον Περί Εκλογής (Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας) Νόμο του 1959 της Κυπριακής Δημοκρατίας (νόμος περί των προεδρικών εκλογών, τελευταία τροποποίηση το 2017) και τον Περί Εκλογής Μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων Νόμο του 1979 (νόμος περί των βουλευτικών εκλογών, τελευταία τροποποίηση το 2017) και επίσης στηρίζονται και σε πρόσθετη νομοθεσία.³

Δυνάμει της αρχής της τήρησης των αναλογιών, ο νόμος περί βουλευτικών εκλογών και άλλα νομοθετήματα εφαρμόζονται στις περιπτώσεις στις οποίες ο περί προεδρικών εκλογών νόμος έχει κενά στις σχετικές πρόνοιες. Επίσης ισχύει η νομολογία και ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία να παράσχει διευκρινίσεις υπό μορφή γνωματεύσεων επί της νομοθεσίας μετά από σχετικό αίτημα κρατικών φορέων. Αυτές οι γνωμοδοτήσεις παρέχονται μόνο στον φορέα που υπέβαλε το εν λόγω αίτημα και δεν δημοσιεύονται κατ' ανάγκη. Το Υπουργείο Εσωτερικών εκδίδει μη δεσμευτικές οδηγίες προς το προσωπικό των εκλογικών κέντρων.

Μετά τις προεδρικές εκλογές του 2013, η εκλογική νομοθεσία τροποποιήθηκε αρκετές φορές.⁴ Οι αλλαγές ενσωμάτωναν κάποιες προηγούμενες συστάσεις του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης για δημοσίευση των οικονομικών εκθέσεων για τις προεκλογικές εκστρατείες των υποψηφίων και την ενσωμάτωση στην εκλογική

² Βλ. προηγούμενες εκθέσεις του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Κύπρο ([ODIHR election reports on Cyprus](#)).

³ Ο Περί Πολιτικών Κομμάτων Νόμος του 2012 (τελευταία τροποποίηση το 2015), ο Περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμος του 2002 (τελευταία τροποποίηση το 2015), ο περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμος του 1998 (τελευταία τροποποίηση το 2010), ο Περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμος του 1959 (ΡΙΚ, τελευταία τροποποίηση το 2010), ο Περί Άσκησης του Δικαιώματος του Εκλέγειν και Εκλέγεσθαι από Μέλη της Τουρκικής Κοινότητας που έχουν συνήθη διαμονή σε ελεύθερο έδαφος της Δημοκρατίας Νόμος του 2006.

⁴ Οι περισσότερες από τις τροποποιήσεις, εκτός από εκείνες που αφορούσαν τα οικονομικά των εκστρατειών ήταν τεχνικής φύσης.

νομοθεσία του δικαιώματος του εκλέγειν για τους φυλακισμένους.⁵ Οι πιο πρόσφατες αλλαγές καταργούσαν τις πρόνοιες του υποχρεωτικού χαρακτήρα των εκλογών (Ιούλιος 2017) και εισήγαγαν το μέγιστο όριο του 1 εκατ. Ευρώ για τις δαπάνες των εκστρατειών των υποψηφίων (Οκτώβριος 2017).⁶ Η τελευταία πρόνοια και οι γνωμοδοτήσεις του Γενικού Εισαγγελέα στο νέο μέγιστο όριο εξόδων για προεκλογικές εκστρατείες (δημοσιεύτηκε τον Δεκέμβριο του 2017 και τον Ιανουάριο του 2018) μετά από αίτημα του Γενικού Ελεγκτή, εισάχθηκε με καθυστέρηση στη διαδικασία, αφού είχαν αρχίσει οι εκστρατείες (βλ. το τμήμα που τιτλοφορείται *Χρηματοδότηση Προεκλογικής Εκστρατείας*).

Σε γενικές γραμμές η νομοθεσία παρέχει επαρκές πλαίσιο για τη διενέργεια δημοκρατικών εκλογών. Είναι, εντούτοις, υπερβολικά περίπλοκη στη δομή και τη γλώσσα και σε ορισμένες περιπτώσεις, παρωχημένη.⁷ Επιπρόσθετα, ορισμένα κομμάτια των νόμων είναι μόνο στην αγγλική γλώσσα με τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις στην ελληνική γλώσσα, αντίθετα από τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ.⁸

Δέον θα ήταν να πραγματοποιηθεί συνολική αναθεώρηση του εκλογικού νομικού πλαισίου αρκετό χρόνο πριν τις επόμενες εκλογές, προκειμένου να εναρμονιστούν, να αποσαφηνιστούν και να ενημερωθούν οι αντίστοιχοι νόμοι.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται για θητεία πέντε ετών σε μία ενιαία, παγκύπρια εκλογική περιφέρεια. Στην περίπτωση που κανένας από τους υποψήφιους δεν κερδίσει 50 τα εκατό των έγκυρων ψηφοδελτίων στον πρώτο γύρο, δεύτερος γύρος εκλογών λαμβάνει χώρα μία εβδομάδα μετά, μεταξύ των δύο επικρατέστερων υποψηφίων. Δεν υπάρχει όριο στον αριθμό των θητειών που μπορεί κάποιος να εκλεγεί.

V. ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Οι εκλογές διενεργούνται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Εσωτερικών ενεργεί ως Γενικός Έφορος Εκλογών. Ο Γενικός Έφορος Εκλογών έχει τη συνολική ευθύνη της εκλογικής διοίκησης και υποστηρίζεται από τη μόνιμη Κεντρική Υπηρεσία Εκλογών που διαδραματίζει πολύ σημαντικό λειτουργικό ρόλο. Σ' ένα ενδιάμεσο επίπεδο, οι Έπαρχοι ενεργούν ως Έφοροι Εκλογών στις κατά τόπους Επαρχίες. Οργανώνουν τις εκλογές σε επαρχιακό επίπεδο και μεταξύ των ευθυνών τους εντάσσονται η στελέχωση και η κατάρτιση του προσωπικού των εκλογικών κέντρων. Τις υψηλές θέσεις στην εκλογική διοίκηση καταλαμβάνουν δημόσιοι υπάλληλοι,

⁵ Παρόλο που ο Περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμος του 2006 έδωσε το δικαίωμα του εκλέγειν στους φυλακισμένους, η αλλαγή αντικατοπτρίστηκε μόνο στον Περί Εκλογής Μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων Νόμο του 2016.

⁶ Δεν έχει τροποποιηθεί το σύνολο της σχετικής νομοθεσίας προκειμένου να αντανakλάται η κατάργηση της υποχρεωτικής συμμετοχής στις εκλογές. Παραδείγματος χάριν, πρόνοιές του συνεχίζουν να συμπεριλαμβάνονται στον Ο Περί Δημοτικών και Κοινοτικών Εκλογών (Υπήκοοι Άλλων Κρατών Μελών) Νόμο του 2004, όπως επίσης και στον Περί της Εκλογής των Μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Νόμο του 2004

⁷ Ενδεικτικά ως παράδειγμα παρωχημένων προνοιών να σημειωθεί ότι για ορισμένες εκλογές η νομοθεσία προνοεί φυλάκιση ή πρόστιμο και στέρηση εκλογικών δικαιωμάτων για περίοδο επτά ετών. Οι συνομιλητές Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ανέφεραν ότι αυτές οι πρόνοιες δεν εφαρμόζονται ποτέ και ήταν επίσης της άποψης ότι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μέχρι και αντισυνταγματικές. Βλ. επίσης και το Τμήμα που τιτλοφορείται *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*.

⁸ Επίσημες γλώσσες της Κύπρου είναι η ελληνική και η τουρκική. Η παράγραφος 5.8 του Εγγράφου της Κοπεγχάγης του ΟΑΣΕ του 1990 ([1990 OSCE Copenhagen Document](#)) προνοεί «νομοθεσία που εγκρίνεται στο τέλος μίας δημόσιας διαδικασίας, και θα δημοσιευτούν κανονισμοί, εφόσον αυτός είναι αναγκαίος όρος για την λειτουργικότητά τους. Τα έγγραφα αυτά θα είναι προσβάσιμα από όλους».

οι οποίοι υποχρεούνται βάσει νόμου να παραμένουν αυστηρώς ουδέτεροι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.⁹

Κάθε επιτροπή εκλογικού κέντρου αποτελείται από έναν προεδρεύοντα λειτουργό και μέχρι έξι βοηθούς. Οι γυναίκες αποτελούσαν 67% του προσωπικού στα εκλογικά κέντρα.¹⁰ Οι θέσεις στις επιτροπές των εκλογικών κέντρων είναι ανοιχτές για δημόσιους υπαλλήλους, όπως επίσης και για ανέργους αποφοίτους πανεπιστημίων. Όλο το προσωπικό των εκλογικών κέντρων όφειλε να παρακολουθήσει δύο συναντήσεις κατάρτισης που οργανώνονταν από τον Γενικό Έφορο Εκλογών και έλαβε λεπτομερείς οδηγίες, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν ένα εγχειρίδιο για την ημέρα των εκλογών και κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζεται η εγκυρότητα των αμφισβητούμενων ψηφοδελτίων. Οι πληροφορίες για τους ψηφοφόρους ήταν διαθέσιμες στην ελληνική και στην τουρκική.

Στις παρούσες εκλογές, δημιουργήθηκαν 1.121 εκλογικά κέντρα στις περιοχές που ελέγχονται από την κυβέρνηση. Οι εγκλωβισμένοι ψηφοφόροι μπορούσαν να ψηφίσουν σε δύο προκαθορισμένα εκλογικά κέντρα στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές, αλλά μπορούσαν να ψηφίσουν σε οποιοδήποτε άλλο εκλογικό κέντρο, αν είχαν κάνει σχετική αίτηση εκ των προτέρων. Οι ψηφοφόροι του εξωτερικού μπορούσαν να ψηφίσουν σε 38 εκλογικά κέντρα που δημιουργήθηκαν σε διπλωματικές αποστολές και προξενεία σε 15 χώρες.

Η νομοθεσία δεν προνοεί τη δημιουργία εκλογικών κέντρων σε νοσοκομεία, γηροκομεία ή την ψηφοφορία μέσω κινητού, γεγονός που περιορίζει το δικαίωμα των γηραιότερων ή κατάκοιτων ψηφοφόρων. Προκειμένου να τεθούν εν μέρει σε εφαρμογή προηγούμενες συστάσεις του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και μετά από διαβούλευση με οργανώσεις για άτομα με αναπηρίες, η εκλογική διοίκηση εξόπλισε αριθμό εκλογικών κέντρων με ειδικά διαχωριστικά για ψηφοφορία που επέτρεπαν σε άτομα με μειωμένη κινητικότητα να ψηφίζουν ανεξάρτητα. Οι ψηφοφόροι που είχαν άλλες μορφές αναπηρίας, συμπεριλαμβανομένης της μειωμένης όρασης, μπορούσαν να ζητήσουν να λάβουν βοήθεια προκειμένου να ψηφίσουν. Ψηφοφόροι που χρειάζονταν βοήθεια μπορούσαν να επιλέξουν αυτή η βοήθεια να παρασχεθεί από κάποιο μέλος της οικογένειάς τους ή άλλο άτομο εμπιστοσύνης, ή από κοινού με τον προεδρεύοντα και ένα μέλος της εκλογικής επιτροπής.¹¹

Οι αρχές θα μπορούσαν να εφαρμόσουν περαιτέρω μέτρα που θα διασφαλίζουν την ίση συμμετοχή των ψηφοφόρων με αναπηρίες σε σχέση με το δικαίωμά τους να καταθέτουν την ψήφο τους με ανεξάρτητο και μυστικό τρόπο, μετά από διαβούλευση με οργανώσεις για άτομα με αναπηρίες.

Συνολικά, οι εκλογές διενεργήθηκαν με ιδιαίτερος επαγγελματικό, αποτελεσματικό και διαφανή τρόπο. Οι εμπλεκόμενοι στις εκλογές εξέφρασαν την εμπιστοσύνη τους στην εκλογική διοίκηση καθόλα τα στάδια της εργασίας της.

⁹ Ο Περί Δημόσιας Υπηρεσίας Νόμος του 2008, μεταξύ άλλων νόμων, απαγορεύει στους κατόχους δημοσίου αξιώματος να συμμετέχουν σε δραστηριότητες πολιτικών κομμάτων κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας και να διοργανώνουν ή να μιλούν δημοσίως σε εκδηλώσεις προεκλογικών εκστρατειών.

¹⁰ Οι γυναίκες εκπροσωπούσαν ποσοστό 49.2 τα εκατό των προεδρευόντων και 71.2 τα εκατό των μελών της εκλογικής επιτροπής.

¹¹ Το Άρθρο 29 της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες ([Convention on the Rights of Persons with Disabilities](#)) ορίζει πως «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στα άτομα με αναπηρίες πολιτικά δικαιώματα και την ευκαιρία να τα απολαμβάνουν, σε ίση βάση με τους άλλους... διασφαλίζοντας ότι οι διαδικασίες ψηφοφορίας, οι εγκαταστάσεις και τα υλικά είναι κατάλληλα... προστατεύοντας το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να ψηφίζουν με μυστική ψηφοφορία σε εκλογές... εγγυώμενα την ελεύθερη έκφραση της βούλησης των ατόμων με αναπηρίες, ως ψηφοφόρων και, για το σκοπό αυτό, όπου είναι απαραίτητο, μετά από αίτημά τους, να επιτρέπουν τη βοήθεια κατά την ψηφοφορία, από ένα πρόσωπο της επιλογής τους»:

Παρά την προηγούμενη σχετική σύσταση του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεν έχουν γίνει διευθετήσεις αναφορικά με διεθνείς παρατηρητές εκλογών και πολίτες παρατηρητές εκλογών, σε αντίθεση με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ.¹² Μόνο παρατηρητές που εκπροσωπούν υποψήφιους και κόμματα έχουν δικαίωμα να είναι παρόντες στα εκλογικά κέντρα και στα κέντρα καταμέτρησης ψήφων. Εντούτοις, και τις δύο ημέρες των εκλογών, η Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είχε απεριόριστη πρόσβαση σε όλες τις πτυχές της διαδικασίας, ακόμη και στα κέντρα καταμέτρησης ψήφων, κι είχε την αμέριστη συνεργασία της εκλογικής διοίκησης.

VI. ΕΓΓΡΑΦΗ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ

Το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι παρέχεται σε όλους τους πολίτες που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας μέχρι την ημερομηνία των εκλογών και διαμένουν στην Κύπρο για περίοδο έξι μηνών πριν την ημερομηνία κατά την οποία αποκτούν το δικαίωμα να ψηφίζουν.¹³ Η εγγραφή ψηφοφόρων είναι ενεργή κι υποχρεωτική. Οι πολίτες που αποκτούν το δικαίωμα του εκλέγειν είναι υποχρεωμένοι να εγγραφούν στους εκλογικούς καταλόγους εντός 30 ημερών.¹⁴

Το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης διατηρεί τους εκλογικούς καταλόγους του Υπουργείου Εσωτερικών. Σε κάθε ψηφοφόρο δίνεται ένα εκλογικό βιβλιάριο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ταυτοποίησης την ημέρα των εκλογών. Μετά από νομικές τροποποιήσεις που εισάχθηκαν στις βουλευτικές εκλογές του 2016, οι ψηφοφόροι μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν τις αστυνομικές τους ταυτότητες προκειμένου να ψηφίσουν, επιπρόσθετα προς το εκλογικό βιβλιάριο. Οι εκλογικοί κατάλογοι αναθεωρούνται κι ενημερώνονται ανά τριμηνία από το Υπουργείο Εσωτερικών και τις επαρχιακές διοικήσεις. Πληροφορίες σχετικά με την εγγραφή ψηφοφόρων είναι διαθέσιμες προς ενημέρωση των πολιτών στα κατά τόπους επαρχιακά γραφεία και διαδικτυακά. Παρόλο που οι εκλογικοί κατάλογοι συνδέονται με το αρχείο πληθυσμού, οι αρχές δικαιολογούν τη διατήρηση της εγγραφής ψηφοφόρων σε ενεργή κατάσταση με βάση την ανάγκη να επιβεβαιώνουν τον τρέχοντα τόπο διαμονής των ψηφοφόρων.

Οι ψηφοφόροι συνεχίζουν να ορίζονται ως Τουρκοκύπριοι ή Ελληνοκύπριοι στο αρχείο πληθυσμού και στους εκλογικούς καταλόγους, γεγονός που έχει συνέπειες στο δικαίωμά τους να είναι υποψήφιοι στις προεδρικές εκλογές.¹⁵ Εντούτοις, οι συνταγματικές πρόνοιες για την εγγραφή ενός μέλους της ελληνοκυπριακής ή τουρκοκυπριακής κοινότητας, είναι πλέον ξεπερασμένες μετά την κατάρρευση της δικοινοτικής συνταγματικής δομής και την απόσυρση των Τουρκοκυπρίων από τους κρατικούς θεσμούς το 1964.

Συνολικά εγγραφήκαν 550.593 νέοι ψηφοφόροι μέχρι την προθεσμία της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2017, από τους οποίους 279.378 (51 τα εκατό) ήταν γυναίκες, και 657 από την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η

¹² Η Παράγραφος 8 του Εγγράφου της Κοπεγχάγης του ΟΑΣΕ (1990) ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα Κράτη «θεωρούν ότι η παρουσία παρατηρητών, όχι μόνο ξένων αλλά και εντόπιων, μπορεί να ενισχύσει την εκλογική διαδικασία για τα Κράτη στα οποία διενεργούνται εκλογές. Συνεπώς προσκαλούν παρατηρητές από τα Κράτη μέλη του ΟΑΣΕ και οποιουδήποτε κατάλληλους ιδιωτικούς φορείς και οργανισμούς που μπορεί να επιθυμούν να το πράξουν, προκειμένου να παρατηρήσουν την πορεία των εθνικών εκλογικών διαδικασιών της χώρας τους, στο βαθμό που κάτι τέτοιο επιτρέπεται από τη νομοθεσία.»

¹³ Το δικαίωμα του εκλέγειν είναι δυνατόν να περιοριστεί σε περιπτώσεις καταδίκης για συγκεκριμένες εκλογικές παραβάσεις. Εντούτοις, αυτή η πρόνοια δεν φαίνεται να εφαρμόζεται.

¹⁴ Η νομοθεσία προνοεί ποινικές κατηγορίες και πρόστιμα που δυνατόν να ανέρχονται μέχρι και 340 Ευρώ ή ποινή φυλάκισης μέχρι έξι μήνες, εντούτοις, αυτές οι πρόνοιες δεν εφαρμόζονται.

¹⁵ Το νομικό πλαίσιο επίσης προνοεί για την εγγραφή των Μαρωνιτών, Αρμενίων και Λατίνων ψηφοφόρων, δεδομένου ότι μπορούν να ψηφίζουν για αντιπρόσωπο της αντίστοιχης μειονοτικής θρησκευτικής ομάδας στις βουλευτικές εκλογές.

προθεσμία για την εγγραφή τίθεται σχετικά νωρίς σε σχέση με τις εκλογές και είναι δυνατόν να απέτρεψε ορισμένους ψηφοφόρους. Τα στοιχεία υποδεικνύουν ότι το ποσοστό εγγραφής ήταν ιδιαίτερος χαμηλό ειδικά μεταξύ των νεαρών ψηφοφόρων.¹⁶

Συστήνεται να καταργηθεί η υποχρεωτική εγγραφή ψηφοφόρων και να εξεταστεί η παθητική εγγραφή ψηφοφόρων βάσει του αρχείου πληθυσμού. Η επέκταση της προθεσμίας για την εγγραφή νέων ψηφοφόρων και ο ορισμός της τελικής ημερομηνίας για τη λήξη της εγγραφής πιο κοντά στην ημερομηνία των εκλογών είναι ζητήματα που επίσης θα μπορούσαν να εξεταστούν.

VII. ΕΓΓΡΑΦΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ

Πολίτες της ελληνοκυπριακής κοινότητας που έχουν συμπληρώσει το 35^ο έτος της ηλικίας μπορούν να θέσουν υποψηφιότητα στις εκλογές υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχουν καταδικαστεί για «άμα τη καταδίκη αυτού δι' αδίκημα εμπεριέχον ατιμίαν ή ηθικήν κατάπτωσησιν» ή δεν έχουν αποκλειστεί με δικαστική απόφαση λόγω οποιουδήποτε εκλογικού παραπτώματος. Ο Γενικός Έφορος Εκλογών έχει τη διακριτική ευχέρεια να καθορίσει τι συνιστά «αδίκημα εμπεριέχον ατιμίαν ή ηθικήν κατάπτωσησιν», καθώς δεν αναλύεται επαρκώς στο νομικό πλαίσιο. Αυτή η πρόνοια δεν φαίνεται να αποτελεί αντικειμενικό και εύλογο περιορισμό για την υποψηφιότητα και να αντιτίθεται στα διεθνή πρότυπα.¹⁷ Το Σύνταγμα προνοεί ότι ένας υποψήφιος ή μία υποψήφια δεν έχει το δικαίωμα να θέσει υποψηφιότητα αν «άμα ως το μέλος καταστεί φυσικώς ή διανοητικώς ανίκανον προς εκτέλεσιν των καθηκόντων αυτού».¹⁸ Οι πολίτες που ανήκουν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα με συνήθη διαμονή στην Κύπρο επί διάστημα που υπερβαίνει τους έξι μήνες έχουν δικαίωμα να ψηφίζουν σε όλες τις εκλογές, αλλά μόνο Ελληνοκύπριοι μπορούν να θέσουν υποψηφιότητα για το αξίωμα του Προέδρου.¹⁹ Όλοι οι προαναφερθέντες περιορισμοί αντιτίθενται στα διεθνή πρότυπα.

Η νομοθεσία θα πρέπει να τροποποιηθεί προκειμένου να αφαιρεθούν τα υποκειμενικά κριτήρια για την υποψηφιότητα, οι περιορισμοί στο δικαίωμα των ατόμων με διανοητικές αναπηρίες να θέσουν υποψηφιότητα, όπως επίσης και οι περιορισμοί λόγω εθνότητας.

Οι υποψήφιοι αυτο-προτείνονται, αλλά μπορούν να λάβουν τη στήριξη ενός ή περισσότερων πολιτικών κομμάτων. Δύο υποψήφιοι έλαβαν τη στήριξη ενός κόμματος έκαστος, ένας άλλος υποψήφιος τη στήριξη ενός συνασπισμού τεσσάρων κομμάτων και έξι υποψήφιοι κατήλθαν ως

¹⁶ Με βάση τα στοιχεία από την εγγραφή των ψηφοφόρων και την απογραφή, περίπου 61 τα εκατό των πολιτών στην ηλικιακή ομάδα 20-29 ετών έχουν εγγραφεί να ψηφίσουν. Πρόκειται για τον χαμηλότερο αριθμό ψηφοφόρων μεταξύ όλων των ηλικιακών ομάδων.

¹⁷ Το Άρθρο 4 της Γενικής Παρατήρησης αρ. 25 του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών ([UN Human Rights Council's General Comment 25](#)) στο Άρθρο 25 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), αναφέρει ότι «η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων από τους πολίτες δεν μπορεί να ανασταλεί ή να εξαιρεθεί, εκτός όπως προνοεί η νομοθεσία και βάσει λόγων που είναι αντικειμενικοί και εύλογοι».

¹⁸ Το Άρθρο 12 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, προνοεί ότι «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες απολαύουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις πτυχές της ζωής». Το άρθρο 29 προνοεί ότι «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στα άτομα με αναπηρίες πολιτικά δικαιώματα και την ευκαιρία να τα απολαμβάνουν, σε ίση βάση με τους άλλους».

¹⁹ Σύμφωνα με το Σύνταγμα, οι Ελληνοκύπριοι ψηφίζουν για τον Πρόεδρο και οι Τουρκοκύπριοι ψηφίζουν για τον Αντιπρόεδρο. Στα μέλη της τουρκοκυπριακής κοινότητας δόθηκε το δικαίωμα να ψηφίζουν και να είναι υποψήφιοι σε όλες τις εκλογές, εκτός από το δικαίωμα να θέσουν υποψηφιότητα για το αξίωμα του προέδρου, στον Περί Άσκησης του Δικαιώματος του Εκλέγειν και Εκλέγεσθαι από Μέλη της Τουρκικής Κοινότητας που Έχουν Συνήθη Διαμονή σε Ελεύθερο Έδαφος της Δημοκρατίας Νόμο του 2006. Ο νόμος τέθηκε σε ισχύ μετά από μία απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην υπόθεση Ιμπραήμ Αζίζ εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας (Αρ. 69949/01, 22 Δεκεμβρίου 2004).

ανεξάρτητοι. Οι ψηφοφόροι μπορούσαν να επιλέξουν από μεγάλη ποικιλία πολιτικών επιλογών. Οι δύο υποψήφιοι του δεύτερου γύρου εκλογών επίσημα κατήλθαν ως ανεξάρτητοι, παρόλο που ο ένας είχε τη στήριξη του κυβερνώντος κόμματος και ο άλλος του μεγαλύτερου κόμματος της αντιπολίτευσης.

Οι τροποποιήσεις του 2016 στον νόμο για τις προεδρικές εκλογές αύξησε τον αριθμό των απαιτούμενων υπογραφών στήριξης από 9 σε 100 και αύξησε σε μικρό ποσοστό το ποσό της εγγύησης που καταβάλλουν οι υποψήφιοι (ορίστηκε στα 2.000 Ευρώ).²⁰ Δεν υπάρχει καμία πρόνοια που να απαιτεί ο υποψήφιος Πρόεδρος ή οι υποστηρικτές του να είναι εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι.²¹

Η ανακοίνωση των υποψηφιοτήτων έλαβε χώρα 30 ημέρες πριν την ημέρα των εκλογών και περιλάμβανε και τους εννέα υποψήφιους που είχαν εγγραφεί ως τέτοιοι. Όλοι οι υποψήφιοι ήταν άνδρες. Οι γυναίκες συνεχίζουν να υποεκπροσωπούνται στον δημόσιο και πολιτικό βίο, και απουσιάζουν τα μέτρα που θα προωθούσαν τη συμμετοχή τους.

Οι αρχές θα μπορούν να εξετάσουν πιθανά νομοθετικά μέτρα τα οποία να διευκολύνουν πιο ισόρροπη συμμετοχή των γυναικών και των ανδρών στην πολιτική και στον δημόσιο βίο, ειδικότερα στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων.

VIII. ΠΡΟΕΚΚΛΟΓΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Οι προεκλογικές εκστρατείες σε μεγάλο βαθμό δεν έχουν συστηματοποιηθεί και δεν έχουν εναρμονιστεί μεταξύ τους διάφορες νομικές προθεσμίες σχετικές με τις προεκλογικές εκστρατείες. Ενώ η πλειονότητα των δυνητικών υποψηφίων ξεκίνησε την εκστρατεία της το δεύτερο εξάμηνο του 2017, κάποιον είχαν αρχίσει την εκστρατεία τους ήδη από τον Απρίλιο. Οι υποψήφιοι επρόκειτο να εγγραφούν επίσημα μόλις 30 ημέρες πριν από την ημέρα των εκλογών. Η απουσία σαφήνειας αναφορικά με την προεκλογική περίοδο και το καθεστώς των δυνητικών υποψηφίων, επέφερε αβεβαιότητα αναφορικά με την εφαρμοσιμότητα των κανόνων για τις προεκλογικές εκστρατείες (βλ. επίσης τα τμήματα που τιτλοφορούνται *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Πολιτικά Κόμματα και Χρηματοδότηση Προεκλογικής Εκστρατείας*)

Το ημερολόγιο της εκλογικής περιόδου θα πρέπει να εναρμονιστεί, ώστε να ορίσει κατά σειρά προθεσμίες για την επίσημη ανακοίνωση των εκλογών, την εγγραφή των υποψηφίων και την έναρξη εκστρατείας της τ προεκλογικής περιόδου.

Η νομοθεσία απαγορεύει τις συκοφαντικές εκστρατείες.²² Παρόλο που τέτοιες πρόνοιες θα μπορούσαν να θεωρηθούν περιοριστικής φύσης, δεν αναφέρθηκαν τέτοιες ανησυχίες στην Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η περίοδος εκλογικής σιγής ξεκινάει την προηγούμενη από την ημέρα των εκλογών.²³ Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου μόνο πληροφορίες σχετικές με τις εκλογές ή ανακοινώσεις από την εκλογική

²⁰ Η εγγύηση επιστρέφεται στους υποψηφίους που θα λάβουν ποσοστό που υπερβαίνει το τρία τα εκατό των έγκυρων ψηφοδελτίων.

²¹ Οι υποψήφιοι και οι υποστηρικτές τους επί του παρόντος απαιτείται μόνο διοικητικά να αναφέρουν τον αριθμό του εκλογικού τους βιβλιαρίου, όταν υποβάλλουν τα έγγραφα υποψηφιότητας και όταν υπογράψουν στηρίζοντας έναν προεδρικό υποψήφιο.

²² Παραδείγματος χάριν, βλ. Άρθρο 42.1.γ του νόμου περί προεδρικών εκλογών, που απαγορεύει την ψευδή δήλωση ενός γεγονότος που αναφέρεται στον προσωπικό χαρακτήρα ή στη συμπεριφορά του υποψηφίου, πριν ή κατά τη διάρκεια εκλογών, με στόχο να επηρεαστεί η εκλογή ενός υποψηφίου.

²³ Οι πληρωμένες πολιτικές διαφημίσεις απαγορεύονται μέχρι 55 ώρες πριν την έναρξη της ψηφοφορίας.

διοίκηση επιτρέπονται.²⁴ Οι υποψήφιοι πρέπει να απομακρύνουν τις προεκλογικές τους αφίσες το αργότερο μέχρι τα μεσάνυχτα δύο ημέρες πριν την ημέρα των εκλογών. Η δημοσίευση δημοσκοπήσεων απαγορεύεται επτά ημέρες πριν την ημερομηνία των εκλογών. Αυτή η απαγόρευση θεωρήθηκε από πολλούς φορείς ότι παραβιάζει το δικαίωμα του κοινού σε πληροφόρηση.

Η εκστρατεία παρουσίαζε ανταγωνισμό. Όλοι οι υποψήφιοι ήταν σε θέση να διεξαγάγουν ελεύθερα την εκστρατεία τους. Οι θεμελιώδεις ελευθερίες του συνέρχεσθαι και της έκφρασης έγιναν σεβαστές. Οι περισσότεροι υποψήφιοι χρησιμοποίησαν ποικιλία μέσων για την προεκλογική τους εκστρατεία, προκειμένου να προσεγγίσουν τους ψηφοφόρους. Μεταξύ των μέσων περιλαμβάνονταν οι διαφημιστικές πινακίδες και τα πανό, τα ενημερωτικά φυλλάδια, οι μπροσούρες και τα διαδικτυακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Το Facebook και το Twitter ήταν οι κύριες πλατφόρμες κοινωνικών μέσων που χρησιμοποιήθηκαν. Παρόλο που οι κύριοι υποψήφιοι αγόρασαν χρόνο τηλεοπτικής διαφήμισης, οι περισσότεροι υποψήφιοι δημιούργησαν διαφημιστικά βίντεο και τα ανέβασαν στο διαδίκτυο και ειδικότερα στις ιστοσελίδες της προεκλογικής τους εκστρατείας ή του κόμματος που τους στήριζε. Πριν τον δεύτερο γύρο των εκλογών, αμφότεροι οι υποψήφιοι ενεργοποιήθηκαν σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και σε διαδικτυακά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά κυρίως επικεντρώθηκαν στις άμεσες αλληλεπιδράσεις με τους ψηφοφόρους, εν μέρει λόγω των περιορισμών στις δαπάνες των προεκλογικών εκστρατειών.

Δύο υποψήφιοι τιμωρήθηκαν με πρόστιμα, επειδή είχαν αποστείλει ανεπιθύμητα μηνύματα κειμένου και προέβησαν σε τηλεφωνικές κλήσεις σε ψηφοφόρους κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας. Ακόμη τρεις υποψήφιοι τιμωρήθηκαν με πρόστιμο, επειδή είχαν αποστείλει ανεπιθύμητα μηνύματα κειμένου κατά την περίοδο σιγής της προεκλογικής εκστρατείας, κυρίως τις τελευταίες ώρες πριν την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας (βλ. το τμήμα που τιτλοφορείται *Ημέρα Εκλογών*).

ΙΧ. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

Α. ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

Η χρηματοδότηση της προεκλογικής εκστρατείας ρυθμίζεται από τους νόμους για τις προεδρικές και τις βουλευτικές εκλογές. Τροποποιήσεις που έγιναν το 2016 και το 2017 εισήγαγαν ένα όριο στις δαπάνες της προεκλογικής εκστρατείας ύψους 1 εκατ. Ευρώ, όρισαν τη σημασία του όρου «δαπάνες προεκλογικής εκστρατείας» και καθόρισαν την περίοδο για την αναφορά στα οικονομικά στοιχεία της εκστρατείας στους έξι μήνες πριν την ημέρα των εκλογών στην περίπτωση των προεδρικών εκλογών.²⁵ Αντίθετα προς τις διεθνείς καλές πρακτικές, δεν υπάρχουν νομικές πρόνοιες που να περιορίζουν την προέλευση, το ποσό ή τις μορφές των εισφορών στις προεκλογικές

²⁴ Οι μόνες εξαιρέσεις σε αυτό τον κανόνα είναι οι αναφορές των μέσων ενημέρωσης στις εκδηλώσεις που γίνονται στο πλαίσιο της προεκλογικής εκστρατείας που λαμβάνουν χώρα την προηγούμενη της έναρξης της περιόδου σιγής για εκλογικούς λόγους.

²⁵ Ως προεκλογικές δαπάνες νοούνται οι δαπάνες του υποψηφίου, τον οικονομικό αντιπρόσωπό του ή άλλο πρόσωπο που είναι εξουσιοδοτημένο γραπτώς προκειμένου να ενεργεί εξ ονόματος του υποψηφίου. Ο νόμος δεν προνοεί οποιαδήποτε επιμήκυνση του ορίου δαπανών σε περίπτωση δεύτερου γύρου.

εκστρατείες.²⁶ Η νομοθεσία επίσης απαιτεί την αναφορά των εισφορών σε είδος, αλλά σιωπά ως προς τη μέθοδο εκτίμησής τους.²⁷

Προκειμένου να ενισχυθεί ο προεκλογικός ανταγωνισμός, θα πρέπει να εξεταστεί η πιθανή τροποποίηση του νομικού πλαισίου, ώστε να οριστούν περαιτέρω οι εισφορές στις προεκλογικές εκστρατείες, συμπεριλαμβανομένων των εισφορών σε είδος, και της μεθόδου εκτίμησής τους, ορίζοντας εύλογα όρια στα ποσά, την προέλευση και το είδος της εισφοράς.

Όλες οι δαπάνες οφείλουν να υποστηρίζονται από ένα τιμολόγιο ή μία απόδειξη. Αν το ποσό υπερβαίνει τα 100 Ευρώ, η πληρωμή οφείλει να πραγματοποιείται μέσω τραπεζικής μεταφοράς ή επιταγής. Οι υποψήφιοι επιτρέπεται να λαμβάνουν εισφορές για την προεκλογική τους εκστρατεία και να προβαίνουν σε δαπάνες από περισσότερους του ενός τραπεζικού λογαριασμού. Η χρήση πολλαπλών τραπεζικών λογαριασμών κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας που δυνατόν να μην διαχωρίζουν τα κονδύλια της προεκλογικής εκστρατείας από άλλα κονδύλια, μειώνουν τη διαφάνεια.

Προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια της χρηματοδότησης της προεκλογικής εκστρατείας, θα μπορούσε να εξεταστεί η περίπτωση να απαιτείται η χρήση ενός αποκλειστικού τραπεζικού λογαριασμού για τα έσοδα και τις δαπάνες της προεκλογικής εκστρατείας.

Ο ρόλος των πολιτικών κομμάτων στη χρηματοδότηση των προεδρικών υποψηφίων δεν καθορίζεται από τη νομοθεσία. Σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις του Γενικού Εισαγγελέα, τα κόμματα δεν επιτρέπεται να προβαίνουν σε δαπάνες εν ονόματι ενός υποψηφίου και συνεπώς τα κόμματα μεταφέρουν όλες τις δωρεές στον προσωπικό λογαριασμό του υποψηφίου.²⁸ Οποιαδήποτε πλεονάσματα στον λογαριασμό ενός υποψηφίου από εισφορές κόμματος που έλαβε κρατική επιχορήγηση, θα πρέπει να επιστρέφονται στο αντίστοιχο κόμμα και κατά συνέπεια στο κράτος. Οι εκπρόσωποι υποψηφίων που συνδέονται με κοινοβουλευτικά κόμματα ενημέρωσαν την Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ότι έλαβαν χρηματικές εισφορές από τα κόμματα. Συνολικά, τα κοινοβουλευτικά κόμματα έλαβαν περίπου 2.565.000 Ευρώ από κρατικές χορηγίες για τις παρούσες εκλογές. Το γεγονός αυτό έθετε σε μειονεκτική θέση τους άλλους υποψηφίους που δεν μπορούσαν να επωφεληθούν από τέτοια

²⁶ Η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης 2003(4) «Κοινοί Κανόνες για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς ως προς τη Χρηματοδότηση των Πολιτικών Κομμάτων και των Εκλογικών Εκστρατειών» ("[Recommendation Rec\(2003\)4 of the Committee of Ministers of the Council of Europe “On common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaigns”](#)") συστήνει την υιοθέτηση κανόνων κατά της διαφθοράς στη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και προεκλογικών εκστρατειών θέτοντας όρια στην αξία των δωρεών (Άρθρο 3.β.)· περιορίζοντας, απαγορεύοντας ή με άλλο τρόπο ρυθμίζοντας τις δωρεές από νομικά πρόσωπα που παρέχουν αγαθά ή υπηρεσίες στη δημόσια διοίκηση (Άρθρο 5.β.), από φορείς που συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με κάποιο πολιτικό κόμμα (άρθρο 6) ή από ξένους δωρητές (Άρθρο 7). Αυτές οι πρόνοιες εφαρμόζονται κατ' αναλογία στη χρηματοδότηση των προεκλογικών εκστρατειών των υποψηφίων σύμφωνα με το Άρθρο 8. Βλ. Επίσης τις παραγράφους 170-175 τις Κατευθυντήριες Γραμμές του ΟΑΣΕ/ΓΛΘΑΔ και του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων του 2011 ([OSCE/ODIHR and Council of Europe’s Venice Commission Guidelines on the Political Party Regulation](#)).

²⁷ Η παράγραφος 203 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων ορίζει ότι «η φύση και η αξία όλων των δωρεών που λαμβάνει ένα πολιτικό κόμμα θα πρέπει να καταγράφονται στις χρηματοοικονομικές εκθέσεις».

²⁸ Οι συμβουλευτικές γνωμοδοτήσεις του Γενικού Εισαγγελέα με ημερομηνία 11 Δεκεμβρίου 2017 και 11 Ιανουαρίου 2018 εκδόθηκαν ως απάντηση σε σχετικές ερωτήσεις από τον Γενικό Ελεγκτή.

οικονομική βοήθεια σε αντίθεση προς τη διεθνή ορθή πρακτική.²⁹ Οι δαπάνες τρίτων κομμάτων δεν ρυθμίζονται ούτε παρακολουθούνται.

Η δημόσια χρηματοδότηση μίας προεδρικής προεκλογικής εκστρατείας θα πρέπει να παρέχεται βάσει αντικειμενικών δίκαιων και αμερόληπτων κριτηρίων. Οι κανόνες χρηματοδότησης προεκλογικής εκστρατείας που ισχύουν για πολιτικά κόμματα που στηρίζουν προεδρικούς υποψηφίους θα πρέπει να είναι καθορισμένοι με μεγάλη σαφήνεια και να είναι ενσωματωμένοι στο νομικό πλαίσιο.

B. ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ

Οι υποψήφιοι οφείλουν να καταθέτουν αναφορά στις δαπάνες των προεκλογικών εκστρατειών στο Γενικό Έφορο Εκλογών εντός δύο μηνών από τη δημοσίευση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Εντός 15 ημερών από την υποβολή, ο Γενικός Έφορος Εκλογών προωθεί τις εκθέσεις στον Γενικό Ελεγκτή για εξέταση. Τα κόμματα πρέπει να υποβάλλουν αναφορά στα έσοδα και τις δαπάνες των προεκλογικών εκστρατειών εντός τριών μηνών από τις εκλογές.³⁰ Οι προθεσμίες για την αναφορά των δύο και τριών μηνών δεν συμβαδίζουν με τις διεθνείς ορθές πρακτικές.³¹ Η νομοθεσία σιωπά ως προς την υποχρέωση των δυνητικά υποψηφίων για αναφορά που διεξάγουν προεκλογική εκστρατεία, αλλά τελικά δεν εγγράφονται ως υποψήφιοι. Αντίστοιχα, οι εγγεγραμμένοι υποψήφιοι δεν απαιτείται να καταθέσουν αναφορά στα έσοδα και τις δαπάνες της προεκλογικής εκστρατείας που προκλήθηκαν πριν την έναρξη της εξάμηνης περιόδου αναφοράς.³²

Θα μπορούσε να εξεταστεί η προοπτική να μειωθεί η διάρκεια των προθεσμιών για αναφορά στη χρηματοδότηση των προεκλογικών εκστρατειών και να επεκταθεί η απαίτηση για αναφορά σε όλους τους δυνητικούς υποψηφίους που λαμβάνουν εισφορές για προεκλογικές εκστρατείες και προβαίνουν σε προεκλογικές δαπάνες ανεξάρτητα από το αν έχουν εγγραφεί ως υποψήφιοι ή όχι.

Οι εκθέσεις στις προεκλογικές δαπάνες πρέπει να δημοσιεύονται σε δύο καθημερινές εφημερίδες και στην ιστοσελίδα του υποψηφίου ή του κόμματος πριν την υποβολή τους στον Γενικό Έφορο Εκλογών. Δεν γίνεται οποιαδήποτε νύξη στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο θα πρέπει να παραμείνουν στο διαδίκτυο. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και οι εταιρίες που πωλούν διαφημιστικές υπηρεσίες σε υποψηφίους πρέπει να υποβάλλουν περιληπτική δήλωση αναφορικά με τις δαπάνες στον Γενικό Ελεγκτή ένα μήνα μετά τις εκλογές. Αυτές οι δηλώσεις χρησιμοποιούνται για

²⁹ Το μέρος I.2.3.a.iii του Κώδικα Ορθής Πρακτικής σε Εκλογικά Θέματα (Κώδικας Ορθής Πρακτικής) του 2002 που συστάθηκε από την Επιτροπή της Βενετίας ([Code of Good Practice in Electoral Matters](#)) δηλώνει ότι «η ισότητα των ευκαιριών πρέπει να είναι διασφαλισμένη εξίσου για κόμματα και υποψηφίους (...) αναφορικά με τη δημόσια χρηματοδότηση των κομμάτων και των προεκλογικών εκστρατειών». Η Παράγραφος 178 των Κατευθυντήριων Γραμμών στη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων δηλώνει: «η κατανομή των δημοσίων χρημάτων σε πολιτικά κόμματα συχνά θεωρείται αναπόσπαστο μέρος του σεβασμού προς την αρχή των ίσων ευκαιριών για όλους τους υποψηφίους... η σχετική νομοθεσία θα πρέπει να αναπτύξει ξεκάθαρες κατευθυντήριες γραμμές προκειμένου να προσδιοριστεί το ποσό αυτής της χρηματοδότησης που θα πρέπει να κατανεμηθεί στους αποδέκτες κατά τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο».

³⁰ Ένα πολιτικό κόμμα που λαμβάνει μέρος σε οποιοδήποτε εθνικές εκλογές υποβάλλει αναφορά για τις δαπάνες για την προεκλογική εκστρατεία σύμφωνα με τον Περί Πολιτικών Κομμάτων Νόμο. Το ίδιο ισχύει επίσης αν το πολιτικό κόμμα προέβη σε δαπάνες εξ ονόματος του ίδιου κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας των προεδρικών εκλογών.

³¹ Η Παράγραφος 200 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων υποβάλλει ότι «οι αναφορές στην προεκλογική χρηματοδότηση θα πρέπει να υποβάλλεται στις δέουσες αρχές εντός περιόδου που δεν υπερβαίνει τις 30 ημέρες μετά τις εκλογές».

³² Η Παράγραφος 205 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων δηλώνει ότι «η νομοθεσία οφείλει να παρέχει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με το ποιες δραστηριότητες δεν επιτρέπονται κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, και τα έσοδα και οι δαπάνες που χρησιμοποιούνται για τέτοιες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου θα πρέπει να υποβάλλονται σε δέουσα εξέταση και κυρώσεις».

λόγους διασταύρωσης στοιχείων. Δεν υπάρχει καμία προθεσμία για την επιβεβαίωση των οικονομικών καταστάσεων, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τις διεθνείς ορθές πρακτικές.³³

C. ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Η Ελεγκτική Υπηρεσία, επικεφαλής της οποίας είναι ο Γενικός Ελεγκτής, είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των υποψηφίων. Η επιβεβαίωση της ακρίβειας των καταστάσεων επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στις διαφημιστικές δαπάνες, όπου οι αναγκαίες πληροφορίες για τη διασταύρωση των στοιχείων παρέχονται από τις εταιρίες και τις υπηρεσίες των μέσων ενημέρωσης που παρέχουν διαφημιστικές υπηρεσίες. Ο κεντρικός ρόλος του Γενικού Ελεγκτή κατά τον έλεγχο των εσόδων και των δαπανών των υποψηφίων αναγνωρίζεται ευρέως και από την Ομάδα των Κρατών κατά της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (αγγλική συντομογραφία GRECO).³⁴ Εντούτοις, ο Γενικός Ελεγκτής δεν διαθέτει την αρμοδιότητα να ερευνήσει τις φερόμενες ως οικονομικές ατασθαλίες, εκτός από τα στοιχεία που παρέχονται από τους υποψήφιους και πρέπει να βασίζεται στη συνεργασία με άλλους θεσμούς επιβολής του νόμου που έχουν την ευθύνη της επιβολής κυρώσεων, όπως είναι ο Γενικός Έφορος Εκλογών και ο Γενικός Εισαγγελέας.

Το νομικό πλαίσιο δεν ορίζει συνολικά την αρμοδιότητα και τα καθήκοντα των προαναφερθέντων αρχών όσον αφορά στην παρακολούθηση της προεκλογικής χρηματοδότησης, ειδικότερα όσον αφορά στις απαιτήσεις γνωστοποίησης.³⁵ Ο Γενικός Έφορος Εκλογών ενεργεί ως θεματοφύλακας συγκεντρώνοντας τις οικονομικές καταστάσεις και παρέχοντας τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις αναφοράς. Οι συνομιλητές της Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ήταν της άποψης ότι ο Γενικός Έφορος Εκλογών θα μπορούσε να θεωρείται υπεύθυνος για τον αρχικό έλεγχο του βαθμού στον οποίο οι καταστάσεις είναι πλήρεις και περιλαμβάνουν όλα τα συνοδευτικά έγγραφα, και όπου ισχύει, να επιβάλλουν διοικητικές κυρώσεις για την εκτός προθεσμίας υποβολή των οικονομικών καταστάσεων και παραβιάσεις των ορίων για τις δαπάνες. Ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την αρμοδιότητα να εκκινήσει ποινικές διαδικασίες σε περίπτωση παράνομων ενεργειών συνεπεία της μη συμμόρφωσης προς τις νομικές απαιτήσεις όσον αφορά στην προεκλογική χρηματοδότηση. Οι αρμοδιότητες κατανέμονται μεταξύ αρκετών υπηρεσιών και η στενότερη διϋπηρεσιακή συνεργασία θα μπορούσε να βελτιώσει την υπηρεσιακή εποπτεία.

Η εποπτεία και η παρακολούθηση των λειτουργιών που αφορούν την προεκλογική χρηματοδότηση πρέπει να αποσαφηνίζονται και ο βαθμός της επιβολής να ενισχύεται, έτσι ώστε οι υπηρεσίες εποπτείας να έχουν τη δέουσα αρμοδιότητα και τους πόρους προκειμένου να ανιχνεύουν τις παραβιάσεις και να εφαρμόζουν κυρώσεις.

³³ Η Παράγραφος 21 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη Ρύθμιση των Πολιτικών Κομμάτων δηλώνει ότι «η νομοθεσία οφείλει επίσης να διασφαλίζει ότι οι ρυθμιστικές αρχές απαιτείται να εφαρμόζουν το νόμο κατά τρόπο απροκατάληπτο και μη αυθαίρετο. Η συνέπεια είναι ένα στοιχείο ορθής διοίκησης. Οι αποφάσεις που επηρεάζουν τα δικαιώματα των πολιτικών κομμάτων θα πρέπει να λαμβάνονται το ταχύτερο δυνατό, ειδικότερα αυτές οι αποφάσεις που σχετίζονται με διαδικασίες για τις οποίες είναι σημαντικός ο χρόνος, όπως οι εκλογές». Βλ. επίσης παράγραφο 206 του ίδιου εγγράφου, που ζητά την έγκαιρη δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων.

³⁴ Η παράγραφος 32 του Τρίτου Γύρου Αξιολόγησης της Δεύτερης Ενδιάμεσης Έκθεσης Συμμόρφωσης για την Κύπρο από την Επιτροπή GRECO για το 2016 ([2016 GRECO Third Evaluation Round Second Interim Compliance Report on Cyprus](#)) δηλώνει ότι «η Ελεγκτική Υπηρεσία που είναι ξεκάθαρα ένα ανεξάρτητο σώμα της οποίας οι εκθέσεις ελέγχου είναι προσβάσιμες στο κοινό για δημόσιο έλεγχο».

³⁵ Το Άρθρο 14(β) της Σύστασης (2003)4 «Κοινοί Κανόνες για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς ως προς τη Χρηματοδότηση των Πολιτικών Κομμάτων και των Εκλογικών Εκστρατειών» απαιτεί ότι «η ανεξάρτητη παρακολούθηση θα πρέπει να περιλαμβάνει την εποπτεία επί των λογαριασμών των πολιτικών κομμάτων και των δαπανών που προκύπτουν κατά τη διάρκεια προεκλογικών εκστρατειών, όπως επίσης και της παρουσίασης και δημοσιοποίησής τους».

Συμφώνως προς τη νομοθεσία, η μη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις αναφοράς στην πλειονότητα των περιπτώσεων θεωρείται παράνομη πράξη για την οποία εκκινείται ποινική διαδικασία. Η ποινή είναι ένα πρόστιμο, φυλάκιση ή στέρηση του δικαιώματος να θέτει κάποιος υποψηφιότητα ανάλογα με τη δικαστική απόφαση. Οι κυρώσεις για ελάσσονες παραβιάσεις της προεκλογικής χρηματοδότησης δεν είναι ανάλογες της παραβίασης· μπορεί να είναι αποτρεπτικές, αλλά όχι κατ' ανάγκη αποτελεσματικές, αν δεν επιβληθούν.³⁶

Θα μπορούσε να εξεταστεί ένα μεγαλύτερο εύρος διοικητικών κυρώσεων για μικρότερης σημασίας παραβιάσεις των κανόνων προεκλογικής χρηματοδότησης, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι κυρώσεις είναι ανάλογες και εκτελεστές.

X. ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Το περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης είναι δυναμικό και πλουραλιστικό, με 10 τηλεοπτικούς και περίπου 20 παγκύπριους ραδιοφωνικούς σταθμούς, τέσσερις παγκύπριες καθημερινές εφημερίδες και 22 εβδομαδιαίες. Το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου (ΡΙΚ) είναι ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός σταθμός που διαθέτει δύο τηλεοπτικά και τέσσερα ραδιοφωνικά κανάλια. Η τηλεόραση είναι η κύρια πηγή πληροφοριών που σχετίζεται με τις εκλογές με τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς *Sigma TV*, *Antenna TV*, *TVOne* και *Alpha Cyprus* να είναι οι πιο δημοφιλείς. Περίπου 79 τα εκατό των νοικοκυριών έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με αρκετούς συνομιλητές της Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, οι αλλαγές στις προτιμήσεις των γενικής φύσης μέσων ενημέρωσης και ο απόηχος της οικονομικής κρίσης του 2013 είχε ως αποτέλεσμα τις μη γνωστοποιημένες συμμαχίες μεταξύ ιδιοκτητών μέσων ενημέρωσης και πολιτικά και επιχειρηματικά σχήματα με μεγάλη επιρροή με αποτέλεσμα την απουσία ερευνητικής δημοσιογραφίας και της δυνατότητας για αυτο-λογοκρισία σε ευαίσθητα θέματα. Επίσης, ήταν της άποψης ότι ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας θα μπορούσε δυνητικά να αντιμετωπίσει αυτά τα ζητήματα, αλλά αποφεύγει να το πράξει λόγω του γεγονότος ότι η διαδικασία επιβεβαίωσης του προϋπολογισμού του εξαρτάται από την κυβέρνηση.³⁷

Ο ετήσιος προϋπολογισμός του δημόσιου φορέα ραδιοτηλεόρασης θα μπορούσε να καθοριστεί με βάση σαφής και προκαθορισμένα κριτήρια με στόχο να ενισχυθεί η ανεξαρτησία του και να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη της ερευνητικής δημοσιογραφίας.

³⁶ Η Αποστολή Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενημερώθηκε ότι μετά τις βουλευτικές εκλογές του 2016, άνοιξε μόνο μία ποινική υπόθεση αναφορικά με τη μη υποβολή έκθεσης προεκλογικών δαπανών με την υπόθεση να μην έχει εκδικαστεί ακόμη.

³⁷ Το ΡΙΚ ανήκει στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο μπορεί, μεταξύ άλλων ενεργειών, να απολύσει τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου χωρίς αιτιολογία. Από το 2000, το ΡΙΚ χρηματοδοτείται απευθείας από το κράτος και το ποσό της δημόσιας χρηματοδότησης καθορίζεται ετησίως από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

B. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Την ελευθερία έκφρασης εγγυάται το Σύνταγμα και γίνεται σε γενικές γραμμές σεβαστή. Ορισμένες πρόσφατες εξελίξεις με την Αστυνομία να ανακρίνει δημοσιογράφους και τις εταιρίες μέσω ενημέρωσης να αντιμετωπίζουν δυνητικές αστικές αγωγές που απειλούν την οικονομική τους βιωσιμότητα, εμπνέουν ανησυχία και στον Εκπρόσωπο του ΟΑΣΕ για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (με ακρωνύμιο στα αγγλικά RFoM).³⁸

Οι κανόνες για την κάλυψη των προεκλογικών εκστρατειών ορίζονται στον Περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμο και στον Περί Ραδιοφωνικών και Τηλεοπτικών Οργανισμών Νόμο, όπως συμπληρώνεται από τις συστάσεις που έχουν εκδοθεί από την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, το ρυθμιστικό σώμα για τους ιδιωτικούς σταθμούς.³⁹ Η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου είναι αρμόδια για τη διερεύνηση παραπόνων που τίθενται ενώπιόν της, αλλά μπορεί επίσης να εκκινήσει έρευνα με ίδια πρωτοβουλία, κάτι το οποίο σπανίως πράττει. Οι παραβιάσεις του Κώδικα Δεοντολογίας στα έντυπα και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αντιμετωπίζονται από ένα αυτόνομο όργανο, την Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας.⁴⁰

Βάσει του νόμου απαιτείται η ίση αντιμετώπιση των υποψηφίων για διάστημα έξι μηνών πριν τις εκλογές στο δημόσιο φορέα ραδιοτηλεόρασης και τρεις μήνες πριν στους ιδιωτικούς, παρόλο που οι υποψήφιοι εγγράφονται μόλις 30 ημέρες πριν την ημέρα των εκλογών. Οι διαφορετικές προθεσμίες επιφέρουν νομική αβεβαιότητα αναφορικά με το πότε αρχίζουν οι πρόνοιες για την ίση αντιμετώπιση, εφόσον οι υποψήφιοι εγγράφονται μόνο σε μεταγενέστερο στάδιο. Παρόλο που η ρύθμιση της τηλεοπτικής κάλυψης είναι έντονα περιγραφική, για τα νέα μέσα ενημέρωσης, όπως είναι τα διαδικτυακά, δεν υπάρχουν σχετικές ρυθμίσεις.

Οι διάφοροι νόμοι που ρυθμίζουν την κάλυψη των προεκλογικών εκστρατειών θα μπορούσαν να εναρμονιστούν και να αναθεωρηθούν ώστε να δημιουργήσουν ένα απλοποιημένο σύστημα κανόνων για όλους τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς που να σέβονται απόλυτα την ανεξαρτησία στην ελευθερία του λόγου

Η κάλυψη των υποψηφίων κατανέμεται κατ' αναλογία προς το ποσοστό των ψήφων που έλαβε στις προηγούμενες βουλευτικές εκλογές το κόμμα που υποστηρίζει τους υποψήφιους. Δυνάμει του νόμου, οι υποψήφιοι από μη κοινοβουλευτικά κόμματα δεν θα πρέπει να αγνοούνται. Κάθε ραδιοτηλεοπτικός φορέας θα πρέπει να αναπτύξει ένα πρόγραμμα κάλυψης που προσυμφωνείται με τους υποψήφιους και μπορεί κατά συνέπεια να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι σε θέση να καλύψουν την εκστρατεία. Οι πληρωμένες πολιτικές διαφημίσεις στα μέσα ενημέρωσης

³⁸ Βλ. τη δήλωση του Εκπροσώπου του ΟΑΣΕ για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης ([statement by the RFoM from 27 February](#)) με ημερομηνία 27 Φεβρουαρίου. Η ενάγουσα, εισαγγελέας Ελένη Λοϊζίδου, ζητά μέχρι 2 εκατ. Ευρώ αποζημίωση σε αστικές διαδικασίες από την εφημερίδα *Πολίτης*.

³⁹ Το 2004 τροποποιήθηκε ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου Νόμος, παρέχοντας στην Αρχή Ραδιοτηλεόρασης την εξουσία να εποπτεύει επίσης το ΡΙΚ όσον αφορά στο περιεχόμενο, αλλά οι σχετικές με την προεκλογική εκστρατεία καταγγελίες ακόμη εξετάζονται από το ίδιο το διοικητικό συμβούλιο του ραδιοτηλεοπτικού φορέα.

⁴⁰ Ο Κώδικας Δεοντολογίας ισχύει για όλα τα μέλη της Ένωσης Συντακτών Κύπρου, του Συνδέσμου Εκδοτών Κύπρου και των Ιδιοκτητών Ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας έλαβε μία καταγγελία από έναν υποψήφιο που ήταν δυσαρεστημένος, επειδή είχε χαρακτηριστεί ως ασήμαντος από κάποιον τηλεοπτικό παρουσιαστή. Η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας αποφάνθηκε υπέρ του και ο παρουσιαστής στη συνέχεια εξέδωσε απολογία στον υποψήφιο στον αέρα. Ο υποψήφιος επίσης υπέβαλε καταγγελία στην Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου για την ίδια εκπομπή. Αυτή ήταν η μόνη επίσημη καταγγελία που έλαβε και εξέτασε η Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας. Η απόφασή της ακόμη εκκρεμεί.

επιτρέπονται οποιαδήποτε χρονική στιγμή, αλλά το όριο χρόνου αρχίζει να ισχύει 40 ημέρες πριν από τις εκλογές.⁴¹ Τα ίδια ποσοστά διαφήμισης θα πρέπει να προσφέρονται σε όλους τους υποψήφιους κατά τη διάρκεια αυτής της χρονικής περιόδου.

Οι πρόνοιες δίκαιης αντιμετώπισης των υποψηφίων θα μπορούσαν να εναρμονιστούν σε μία ενιαία προεκλογική περίοδο και να ισχύουν για όλα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, υπό την εποπτεία ενός ανεξάρτητου ρυθμιστικού οργάνου. Θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη η εισαγωγή της ελάχιστης εγγυημένης κάλυψης για κάθε υποψήφιο.

C. ΚΑΛΥΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Τα μέσα ενημέρωσης παρείχαν στους ψηφοφόρους, συμπεριλαμβανομένων αυτών με διάφορες μορφές αναπηριών, ποικιλία απόψεων. Εντούτοις, οι αυστηροί και δεσμευτικοί κανόνες κάλυψης των προεκλογικών εκστρατειών, που σε μεγάλο βαθμό υπαγορεύτηκαν από τους ίδιους τους πολιτικούς, περιορίζουν τη συζήτηση. Αυτή η κατάσταση οδήγησε σε αυτό που πολλοί από τους συνομιλητές της Αποστολής Αξιολόγησης των Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων περιέγραψαν ως υπερβολική πληροφόρηση από τους συμμετέχοντες στη συζήτηση εις βάρος άλλων πηγών προεκλογικών πληροφοριών, η οποία απέτρεψε ψηφοφόρους από την εμπλοκή στις εκλογές.

Δεδομένου ότι οι υποψήφιοι συμφώνησαν να παρουσιαστούν σε μία μόνο τηλεοπτική συζήτηση με τους άλλους κύριους ανθυποψηφίους πριν τον πρώτο γύρο, αυτή προβλήθηκε ταυτόχρονα και από τους πέντε δημοφιλέστερους τηλεοπτικούς σταθμούς.⁴² Η μετάδοση στη νοηματική γλώσσα προβλήθηκε με ελαφρά καθυστέρηση στο ΡΙΚ2. Η απουσία γυναικών από την πρώτη συζήτηση, είτε ως υποψήφιες, είτε ως δημοσιογράφοι, οδήγησε σε δημόσια συζήτηση αναφορικά με τον ρόλο των γυναικών στην πολιτική.

Επιπρόσθετα, προς τις συζητήσεις, κατά τη διάρκεια των τελευταίων εβδομάδων της προεκλογικής εκστρατείας, όχι μόνο τα δημόσια αλλά και τα ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα παρουσίαζαν καθημερινά προγράμματα συζητήσεων με αντιπροσώπους των κύριων αντιπάλων. Στους υπόλοιπους υποψήφιους διευθετήθηκαν συνεντεύξεις κι εμφανίσεις σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς και έδωσαν συνεντεύξεις σε εφημερίδες. Παρόλα αυτά, αρκετοί υποψήφιοι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους που είχαν αποκλειστεί από την τηλεοπτική συζήτηση με τους κύριους αντιπάλους και ένας υποψήφιος υπέβαλε καταγγελία κατά του ΡΙΚ.⁴³

XI. ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Το νομικό πλαίσιο προνοεί το δικαίωμα να τίθεται σε αμφισβήτηση η μη συμπερίληψη και οι παραλείψεις στους καταλόγους των ψηφοφόρων εντός 10 ημερών από τη δημοσίευσή τους Σε περίπτωση που ένας έφορος μιας εκλογικής περιφέρειας απορρίψει την κατηγορία κάποιου υποψηφίου, μπορούν να τεθούν σε εφαρμογή οι συνήθεις διαδικασίες των διοικητικών δικαστηρίων, οι οποίες δεν προνοούν ταχεία χρονοδιαγράμματα.⁴⁴ Σε περίπτωση που ένας δυνητικός υποψήφιος απορριφθεί, έχει το δικαίωμα να εκφράσει την ένστασή του. Εντούτοις, τέτοιες καταγγελίες

⁴¹ Στην προεκλογική περίοδο επιτρέπονται συνολικά 100 λεπτά σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς και 60 λεπτά στο ραδιόφωνο. Για τον δεύτερο γύρο των εκλογών, κάθε υποψήφιος μπορεί να αγοράσει μέχρι 25 λεπτά διαφημιστικού χρόνου στο ραδιόφωνο και 25 λεπτά στην τηλεόραση.

⁴² Η μοναδική τηλεοπτική συζήτηση πριν τον δεύτερο γύρο ακολούθησε παρόμοια δομή.

⁴³ Το ΡΙΚ απέρριψε την καταγγελία ως αβάσιμη.

⁴⁴ Υπάρχει μία προθεσμία 75 ημερών για την υποβολή καταγγελιών κατά των διοικητικών αποφάσεων και καμία προθεσμία για την εξέτασή τους.

αντιμετωπίζονται ως ένσταση προς τα εκλογικά αποτελέσματα και συνεπώς λαμβάνονται υπόψη μόνο μετά την ημέρα των εκλογών. Καταγγελίες που αφορούν παραβιάσεις των προνοιών που αφορούν την προεκλογική εκστρατεία, εκτός από τις παραβιάσεις των μέσων ενημέρωσης, δεν προνοούνται δυνάμει του νόμου (βλ. το τμήμα που τιτλοφορείται *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*). Το σύστημα επίλυσης των εκλογικών διαφωνιών δεν προνοεί αποτελεσματική θεραπεία, κυρίως επειδή απουσιάζουν οι ταχείες προθεσμίες για την εξέταση των σχετικών με τις εκλογές καταγγελιών (ή ενστάσεων) και προσφυγών. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ.⁴⁵

Το Ανώτατο Δικαστήριο ενεργεί ως Εκλογοδικείο σε σχέση με τις αμφισβητήσεις των εκλογικών αποτελεσμάτων και τα αιτήματα για νέα καταμέτρηση. Στους Κανονισμούς Διαδικασίας του Δικαστηρίου, υπάρχει καθορισμένο έντυπο για τέτοιου είδους καταγγελίες, γεγονός που μπορεί να διευκολύνει την κατάθεσή του. Παρόλο που η νομοθεσία δηλώνει ξεκάθαρα τους λόγους για τους οποίους ακυρώνονται τα αποτελέσματα και ποιος μπορεί να υποβάλει καταγγελία, δεν ορίζει οποιαδήποτε προθεσμία για την εξέτασή τους, γεγονός που υπονομεύει την αποτελεσματικότητα του ένδικου μέσου.⁴⁶

Προκειμένου το σύστημα επίλυσης εκλογικών διαφωνιών να παρέχει αποτελεσματικά ένδικα μέσα, η νομοθεσία θα πρέπει να τροποποιηθεί προκειμένου να εισαγάγει αποτελεσματικές διαδικασίες για τις καταγγελίες αναφορικά με την εγγραφή υποψηφίων και να επιταχύνει τις προθεσμίες για την εξέταση όλων των ειδών τις εκλογικές καταγγελίες.

Οι καταγγελίες για διαδικαστικές παραβιάσεις την ημέρα των εκλογών στα εκλογικά κέντρα υποβάλλονται και εξετάζονται από τους προεδρεύοντες της επιτροπής. Για αυτές τις εκλογές δεν υποβλήθηκαν τέτοιες καταγγελίες. Η Αστυνομία ξεκίνησε έρευνα σε 23 περιστατικά που έλαβαν χώρα την προηγούμενη της ημέρας των εκλογών στον πρώτο γύρο από άτομα και μέλη της εκλογικής διοίκησης. Δέκα περιστατικά αφορούσαν άτομα που έβγαλαν φωτογραφία το ψηφοδέλιό τους μέσα στον εκλογικό κέντρο, έξι ανεπιθύμητα μηνύματα και μία κλήση για να ψηφιστεί συγκεκριμένος υποψήφιος, όπως επίσης και μία περίπτωση ψευδούς δημοσκόπησης και τέσσερις ακόμη καταγγελίες για άλλες παραβιάσεις των προνοιών περί παύσης της εκλογικής εκστρατείας. Ένα από τα περιστατικά αφορούσε την προσπάθεια ενός ατόμου να ψηφίσει δύο φορές. Δεν αναφέρθηκαν οποιαδήποτε περιστατικά κατά την ημέρα των εκλογών του δεύτερου γύρου.

Καταγγέθηκαν ογδόντα δύο περιστατικά που αφορούσαν ανεπιθύμητες τηλεφωνικές κλήσεις, ηλεκτρονικά μηνύματα και τηλεφωνικά μηνύματα που αποστάλθηκαν κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του πρώτου και του δεύτερου γύρου και κατά τη διάρκεια της περιόδου σιγής της προεκλογικής εκστρατείας. Στη συνέχεια, εξετάστηκαν οι καταγγελίες αυτές από τον Επίτροπο Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (βλ. επίσης το τμήμα που τιτλοφορείται *Προεκλογική Εκστρατεία*).⁴⁷

⁴⁵ Η παράγραφος 5.10 Εγγράφου της Κοπεγχάγης του ΟΑΣΕ (1990) δηλώνει ότι «όλοι θα διαθέτουν αποτελεσματικά μέσα επανόρθωσης ενάντια σε διοικητικές αποφάσεις, έτσι ώστε να είναι εγγυημένος ο σεβασμός προς τα θεμελιώδη δικαιώματα και να διασφαλίζεται η νομική ακεραιότητα». Βλ. επίσης το Άρθρο 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ([European Convention on Human Rights](#)) και το Άρθρο 2(3) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) ([ICCPR](#)).

⁴⁶ Εκκρεμεί μία προσφυγή με την οποία απαιτείται η ακύρωση των αποτελεσμάτων των τοπικών εκλογών στη Λεμεσό από τις 18 Δεκεμβρίου 2016. Η καταγγελία υποβλήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2017 και η απόφαση του Πρωτοδικείου ανακοινώθηκε στις 31 Νοεμβρίου 2017. Επί του παρόντος εκκρεμεί η έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο.

⁴⁷ Από τις 82 καταγγελίες που έλαβε, η Επίτροπος Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων εξέτασε 80, από τις οποίες 62 είχαν ως αποτέλεσμα την επιβολή προστίμου σε 4 υποψήφιους συνολικού ύψους 63.400 Ευρώ και 14 προειδοποιήσεις· 3 καταγγελίες παραπέμφθηκαν στην Αστυνομία για διερεύνηση και 1 απορρίφθηκε· ακόμη εκκρεμεί η απόφαση για 2 καταγγελίες.

XII. ΗΜΕΡΑ ΕΚΛΟΓΩΝ

Συμφώνως προς τη μεθοδολογία του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν προέβη σε περιεκτική και συστηματική παρατήρηση των διαδικασιών κατά την ημέρα των εκλογών. Τα μέλη της αποστολής παρακολούθησαν τις διαδικασίες της ημέρας των εκλογών σε περιορισμένο αριθμό εκλογικών κέντρων σε όλη τη χώρα όχι μόνο κατά τον πρώτο γύρο, αλλά επίσης και κατά τον δεύτερο γύρο των εκλογών.

Η ψηφοφορία πραγματοποιήθηκε με ομαλό τρόπο και οι ψηφοφόροι γνώριζαν τη διαδικασία. Οι προεδρεύοντες και τα μέλη των επιτροπών στα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εργάζονταν αποτελεσματικά και τηρούσαν τις διαδικασίες. Τα περισσότερα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκαν ήταν εύκολα προσβάσιμα για τους ψηφοφόρους με σωματικές αναπηρίες. Όσοι από τους ψηφοφόρους ζήτησαν βοήθεια, βοηθήθηκαν με τον κατάλληλο τρόπο.

Οι λίγες καταμετρήσεις ψηφοδελτίων που παρακολούθησε η Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διενεργήθηκαν με ταχύ και επαγγελματικό τρόπο, σε γενικές γραμμές συμφώνως προς τις καθιερωμένες διαδικασίες. Το προσωπικό των εκλογικών κέντρων δεν αντιμετώπισε οποιεσδήποτε δυσκολίες να συμπληρώσει τα πρωτόκολλα αποτελεσμάτων. Αντίγραφο του πρωτοκόλλου αποτελεσμάτων μεταδόθηκε με φαξ στο κέντρο καταμέτρησης της κάθε επαρχίας.

Οι παρατηρητές των υποψηφίων ήταν παρόντες στα περισσότερα εκλογικά κέντρα που επισκέφθηκε η Αποστολή ενισχύοντας τη διαφάνεια της διαδικασίας. Σε σχεδόν όλες τις περιπτώσεις, κατέγραφαν συστηματικά την ταυτότητα των ψηφοφόρων που ψήφισαν. Οι εκλογικοί λειτουργοί διευκόλυναν τη διαδικασία αυτή ανακοινώνοντας το ονοματεπώνυμο και τον αριθμό του εκλογικού βιβλιαρίου κάθε ψηφοφόρου από τον κατάλογο ψηφοφόρων. Αυτό επέτρεπε στους παρατηρητές να βεβαιώνονται ποιοι είχαν ψηφίσει. Παρόλο που αυτό στόχο έχει να λειτουργεί ως μέσο διαφάνειας, αυτή η πρακτική επικρίθηκε από αρκετούς συνομιλητές της Αποστολής Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως αθέμιτη επιρροή στους ψηφοφόρους, καθώς επίσης αμφισβητεί το δικαίωμα της αποχής από την ψηφοφορία.

Επιπρόσθετα, η Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έλαβε αξιόπιστες εκθέσεις ότι οι πληροφορίες του εκλογικού καταλόγου από τα εκλογικά κέντρα χρησιμοποιήθηκαν κατά τις τελευταίες ώρες της ψηφοφορίας προκειμένου να υπάρξει επικοινωνία μέσω μηνυμάτων ή κλήσεων σε κινητά τηλέφωνα με ψηφοφόρους που δεν είχαν ψηφίσει. Η Επίτροπος Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων έλαβε αρκετές σχετικές καταγγελίες, συμπεριλαμβανομένης και καταγγελίας από έναν από τους υποψηφίους.⁴⁸

Η Αποστολή Αξιολόγησης Εκλογών του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρατήρησε τη διαδικασία καταμέτρησης στις επαρχίες της Λευκωσίας, της Λάρνακας και της Λεμεσού. Τα πρωτόκολλα καταμέτρησης αποτελεσμάτων συμπληρώθηκαν κατά τρόπο

⁴⁸ Η απουσία σαφήνειας σε αυτή την πρακτική επίσης αντικατοπτρίζεται σε διεθνή έγγραφα αναφοράς. Το Τμήμα 4.54 της επεξηγηματικής σημείωσης που αναφέρεται στην παράγραφο I.4.γ. του Κώδικα Ορθής Πρακτικής δηλώνει «δεδομένου ότι η αποχή μπορεί να δείχνει μία πολιτική επιλογή, κατάλογοι των ατόμων που ψηφίζουν δεν θα πρέπει να δημοσιεύονται». Η ερμηνευτική δήλωση ([interpretative declaration](#)) του Κώδικα Ορθής Πρακτικής αναφορικά με τη δημοσίευση των καταλόγων των ψηφοφόρων που συμμετείχαν στις εκλογές, σημειώνει, εντούτοις, ότι «πρόσβαση στους καταλόγους ψηφοφόρων που συμμετείχαν στις εκλογές μπορεί να παραχωρηθούν σε ορισμένους εκλογικούς φορείς».

διαφανή, επαγγελματικό και ταχύ και περιλάμβαναν τρεις διαφορετικούς ελέγχους συνέπειας. Δεν καταγράφηκαν οποιαδήποτε προβλήματα. Το συνολικό ποσοστό συμμετοχής στις εκλογές αναφέρθηκε ότι ήταν 71.88 τα εκατό στον πρώτο γύρο και 73.97 τα εκατό στον δεύτερο γύρο. Τα πρωτόκολλα αποτελεσμάτων σε κάθε εκλογικό κέντρο ήταν άμεσα διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών.

XIII. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Αυτές οι συστάσεις, όπως αναφέρεται σε όλο το κείμενο, προτείνονται με στόχο να ενισχύσουν περαιτέρω τη διενέργεια των εκλογών στην Κύπρο και στηρίζουν τις προσπάθειες ώστε να εναρμονιστούν απόλυτα με τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ και άλλες διεθνείς υποχρεώσεις και πρότυπα για δημοκρατικές εκλογές. Αυτές οι συστάσεις θα πρέπει να διαβάζονται σε συνδυασμό με τις προηγούμενες συστάσεις του ΟΑΣΕ / Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που μένει ακόμη να αντιμετωπιστούν. Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι έτοιμο να βοηθήσει τις αρχές της Κύπρου ώστε να βελτιώσουν περαιτέρω την εκλογική διαδικασία και να αντιμετωπίσουν τις συστάσεις που περιέχονται σε αυτή και προηγούμενες εκθέσεις.⁴⁹

A. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

1. Θα πρέπει να εξεταστεί η προοπτική να διενεργηθεί συνολική αναθεώρηση του εκλογικού νομικού πλαισίου πολύ καιρό πριν από τις επόμενες εκλογές, έτσι ώστε να εναρμονιστούν περαιτέρω, να αποσαφηνιστούν και να αναθεωρηθούν οι αντίστοιχοι νόμοι.
2. Οι αρχές θα πρέπει να εξετάσουν περαιτέρω μέτρα μετά τη διαβούλευση με οργανώσεις για άτομα με αναπηρίες, έτσι ώστε να διασφαλίζουν την ίση συμμετοχή των ψηφοφόρων με αναπηρίες αναφορικά με τα δικαιώματά τους να ψηφίζουν ανεξάρτητα και μυστικά.
3. Συστήνεται να καταργηθεί η υποχρεωτική εγγραφή ψηφοφόρων και να εξεταστεί η παθητική εγγραφή ψηφοφόρων με βάση το αρχείο πληθυσμού. Η επέκταση της προθεσμίας για την εγγραφή νέων ψηφοφόρων και τη μεταφορά της τελικής ημερομηνίας για την εγγραφή εγγύτερα στην ημέρα των εκλογών, θα πρέπει επίσης να εξεταστεί.
4. Το εκλογικό ημερολόγιο θα μπορούσε να εναρμονιστεί, ώστε να ορίζει νομικές προθεσμίες κατά σειρά για την επίσημη ανακοίνωση των εκλογών, την εγγραφή των υποψηφίων και την έναρξη της προεκλογικής περιόδου.
5. Προκειμένου να ενισχυθεί ο δίκαιος εκλογικός ανταγωνισμός, θα πρέπει να εξεταστεί η προοπτική της τροποποίησης του νομικού πλαισίου ώστε να οριστούν περαιτέρω οι προεκλογικές δωρεές, συμπεριλαμβανομένων των δωρεών σε είδος, και η μέθοδος της εκτίμησής τους, ορίζοντας εύλογα όρια στο ποσό, την προέλευση και το είδος της συνεισφοράς.
6. Οι λειτουργίες της εποπτείας και της παρακολούθησης αναφορικά με τα οικονομικά των προεκλογικών εκστρατειών θα πρέπει να αποσαφηνιστούν και ο βαθμός επιβολής να

⁴⁹ Στην παράγραφο 24 του Εγγράφου της Κωνσταντινούπολης του ΟΑΣΕ για το 1999 ([1999 OSCE Istanbul Document](#)), τα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ δεσμεύτηκαν «να παρακολουθούν άμεσα την αξιολόγηση και τις συστάσεις του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

ενισχυθεί, ώστε οι υπηρεσίες εποπτείας να έχουν τη δέουσα αρμοδιότητα και τους πόρους προκειμένου να αναγνωρίζουν τις παραβιάσεις και να επιβάλλουν κυρώσεις.

7. Στις δημόσιες προεκλογικές εκστρατείες των προεδρικών εκλογών η χρηματοδότηση θα πρέπει να κατανέμεται σύμφωνα με αντικειμενικά, δίκαια και αμερόληπτα κριτήρια.
8. Ο ετήσιος προϋπολογισμός του δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού φορέα θα μπορούσε να καθορίζεται με βάση σαφή και προκαθορισμένα κριτήρια με στόχο την ενίσχυση της ανεξαρτησίας του και της ανάπτυξης της ερευνητικής δημοσιογραφίας.
9. Οι πρόνοιες σχετικά με τη δίκαιη αντιμετώπιση θα μπορούσαν να εναρμονιστούν σε μία ενιαία προεκλογική περίοδο και να ισχύουν για όλους τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς με εποπτεία από ένα ανεξάρτητο ρυθμιστικό όργανο. Καλό θα ήταν να εξεταστεί και η εισαγωγή της ελάχιστης εγγυημένης κάλυψης για κάθε υποψήφιο.

B. ΆΛΛΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

10. Η νομοθεσία θα έπρεπε να αναθεωρηθεί, ώστε να αφαιρεθούν τα υποκειμενικά κριτήρια για την υποψηφιότητα, οι περιορισμοί στο δικαίωμα των ατόμων με διανοητικές αναπηρίες να θέτουν υποψηφιότητα, όπως επίσης και οι περιορισμοί βάσει εθνότητας.
11. Οι αρχές θα μπορούσαν να εξετάσουν πιθανά νομοθετικά μέτρα που θα μπορούσαν να διευκολύνουν πιο ισόρροπη συμμετοχή των γυναικών και των ανδρών στην πολιτική και στη δημόσια ζωή και ειδικότερα στο επίπεδο της λήψης αποφάσεων.
12. Προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια στα οικονομικά των προεκλογικών εκστρατειών, θα μπορούσε να εξεταστεί η απαίτηση για χρήση ενός αποκλειστικού τραπεζικού λογαριασμού για τις εισφορές στην προεκλογική εκστρατεία.
13. Η δημόσια χρηματοδότηση μίας προεκλογικής εκστρατείας για προεδρικές εκλογές θα πρέπει να παρέχεται με βάση αντικειμενικά, δίκαια κι ουδέτερα κριτήρια. Οι κανόνες της χρηματοδότησης για προεκλογικές εκστρατείες που ισχύουν για πολιτικά κόμματα που στηρίζουν προεδρικούς υποψήφιους θα πρέπει να αποσαφηνιστούν και να ενσωματωθούν στο νομικό πλαίσιο.
14. Θα πρέπει να εξεταστεί η προοπτική μείωσης των προθεσμιών για την αναφορά επί των οικονομικών της προεκλογικής εκστρατείας και να επεκταθούν οι απαιτήσεις λογοδοσίας σε όλους τους δυνητικούς υποψήφιους που λαμβάνουν εισφορές για την προεκλογική εκστρατεία τους και προέβησαν σε προεκλογικές δαπάνες ανεξάρτητα από το αν τελικά υποβάλλουν υποψηφιότητα ή όχι.
15. Καλό θα ήταν να εξεταστεί η προοπτική μεγαλύτερου εύρους διοικητικών κυρώσεων για ήσσονος σημασίας παραβιάσεις των κανόνων χρηματοδότησης προεκλογικών εκστρατειών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι κυρώσεις είναι ανάλογες.
16. Οι διάφοροι νόμοι που ρυθμίζουν την κάλυψη των προεκλογικών εκστρατειών θα μπορούσαν να εναρμονιστούν και να αναθεωρηθούν σ' έναν απλοποιημένο σύνολο κανόνων για όλους τους ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς που να σέβονται πλήρως την ανεξαρτησία τους, ως προς την ελευθερία του λόγου.

17. Προκειμένου το σύστημα επίλυσης εκλογικών διαφωνιών να παρέχει αποτελεσματικά ένδικα μέσα, ο νόμος θα πρέπει να τροποποιηθεί, ώστε να εισαχθούν αποτελεσματικές διαδικασίες για καταγγελίες σχετικά με την εγγραφή των υποψηφίων και να εξεταστεί η προοπτική να εισαχθούν ταχείες προθεσμίες για την εξέταση κάθε είδους εκλογικών καταγγελιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Υποψήφιος	Ποσοστό έγκυρων ψηφοδελτίων	Έγκυρα ψηφοδέλτια
Πρώτος γύρος, 28.01.2018		
Νίκος Αναστασιάδης	35.51	137,268
Σταύρος Μαλάς	30.24	116,920
Νικόλας Παπαδόπουλος	25.74	99,508
Χρίστος Χρίστου	5.65	21,846
Γιώργος Λιλλήκας	2.18	8,419
Ανδρέας Ευστρατίου	0.22	845
Χάρης Αριστείδου	0,19	752
Μιχαήλ Μηνά	0.17	662
Χριστάκης Καπηλιώτης	0.10	391
Στοιχεία αναφορικά με τη διαδικασία της ψηφοφορίας		
# των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων		550,876
Αριθμός ψηφισθέντων / % συμμετοχής στις εκλογές		395,949 / 71.88
# συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων		386,611
# λευκών ψηφοδελτίων		3,459
# άκυρων ψηφοδελτίων		5,879
# αποχής		154,927
Δεύτερος γύρος, 04.02.2018		
Νίκος Αναστασιάδης	55.99	215,281
Σταύρος Μαλάς	44.01	169,243
Στοιχεία που αφορούν τη διαδικασία της ψηφοφορίας		
# των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων		550,876
Αριθμός ψηφισθέντων / % συμμετοχής στις εκλογές		407,475 / 73.97
# συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων		384,524
# λευκών ψηφοδελτίων		12,173
# άκυρων ψηφοδελτίων		10,778
# αποχής		143,401

Πηγή: Κεντρική Υπηρεσία Εκλογών ([Central Election Service](#)) του Υπουργείου Εσωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΑΣΕ / ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΓΔΘΑΔ) είναι το κύριο όργανο του ΟΑΣΕ που βοηθάει τα κράτη μέλη «να διασφαλίζουν τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, την τήρηση του κράτους δικαίου, την προώθηση των αρχών της δημοκρατίας και (...) να οικοδομούν, ενδυναμώνουν και προστατεύουν τους δημοκρατικούς θεσμούς, όπως επίσης να προωθούν την ανεκτικότητα σε όλη την κοινωνία» (Εγγραφο της Διάσκεψης κορυφής του Ελσίνκι του 1992). Αυτό αναφέρεται ως η ανθρώπινη πτυχή του ΟΑΣΕ.

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που έχει την έδρα του στη Βαρσοβία (Πολωνία) δημιουργήθηκε αρχικά ως το Γραφείο για τις Ελεύθερες Εκλογές στη Διάσκεψη Κορυφής του Παρισιού το 1990 και άρχισε τη λειτουργία του τον Μάιο του 1991. Ένα χρόνο μετά, άλλαξε η ονομασία του, ώστε να αντικατοπτρίζει τη διευρυμένη εντολή του να περιλαμβάνει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον εκδημοκρατισμό. Σήμερα εργοδοτεί περισσότερα από 150 άτομα.

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι ο κύριος φορέας στον τομέα της **παρατήρησης εκλογών** σε όλη την Ευρώπη. Κάθε χρόνο συντονίζει και οργανώνει την αποστολή χιλιάδων παρατηρητών προκειμένου να αξιολογήσουν κατά πόσο οι εκλογές στην περιοχή του ΟΑΣΕ διεξάγονται σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του, άλλες διεθνείς υποχρεώσεις και πρότυπα για τις δημοκρατικές εκλογές και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Η μοναδική του μεθοδολογία παρέχει ενδεδειγμένες γνώσεις αναφορικά με την εκλογική διαδικασία στο σύνολό της. Μέσα από προγράμματα συνδρομής, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων βοηθάει τα κράτη μέλη να βελτιώσουν το εκλογικό πλαίσιο τους.

Οι δραστηριότητες **εκδημοκρατισμού** του Γραφείου περιλαμβάνουν: το κράτος δικαίου, τη νομοθετική στήριξη, τη δημοκρατική διακυβέρνηση, τη μετανάστευση και την ελευθερία κυκλοφορίας και την ισότητα των δύο φύλων. Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εφαρμόζει κάθε χρόνο αριθμό στοχευόμενων προγραμμάτων συνδρομής επιδιώκοντας την ανάπτυξη δημοκρατικών δομών.

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επίσης συνδράμει ώστε τα κράτη μέλη να πληρούν την υποχρέωσή τους, να προωθούν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που συνάδουν με τη δέσμευση του ΟΑΣΕ στην ανθρώπινη πτυχή. Αυτό επιτυγχάνεται όταν εργάζονται μαζί με πολλούς εταίρους ώστε να προωθηθεί η συνεργασία, να ενισχυθούν οι ικανότητες και να παρασχεθεί εμπειρογνομosύνη σε θεματικές περιοχές μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, στην ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων που έχουν πέσει θύματα εμπορίας, την εκπαίδευση και την κατάρτιση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, παρακολούθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναφορά σχετικά με αυτά, και τα ανθρώπινα δικαιώματα των γυναικών και η ασφάλεια.

Στον τομέα της **ανεκτικότητας** και της **αμεροληψίας**, το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρέχει στήριξη στα κράτη μέλη του ενδυναμώνοντας την ανταπόκρισή τους σε εγκλήματα μίσους και περιστατικού ρατσισμού, ξενοφοβίας, αντισιμιτισμού και άλλες μορφές μισαλλοδοξίας. Οι δραστηριότητες του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που σχετίζονται με την ανεκτικότητα και την αμεροληψία επικεντρώνονται στους ακόλουθους τομείς: νομοθεσία· κατάρτιση των υπηρεσιών επιβολής του νόμου· παρακολούθηση, αναφορά και ενημέρωση στη συνέχεια στις αντιδράσεις στα εγκλήματα μίσους και στα κρούσματα μισαλλοδοξίας· επίσης σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην προώθηση της ανεκτικότητας, του σεβασμού και της αμοιβαίας κατανόησης.

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες στα κράτη μέλη σχετικά με τις πολιτικές τους για τους **Ρομά και τους Σίντι**. Προωθεί την ανάπτυξη ικανοτήτων και τη δικτύωση μέσα στις κοινότητες των Ρομά και των Σίντι κι ενθαρρύνει τη συμμετοχή των εκπροσώπων των Ρομά και των Σίντι σε όργανα λήψης αποφάσεων.

Όλες οι δραστηριότητες του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων πραγματοποιούνται σε στενό συντονισμό και συνεργασία με τα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ, τις υπηρεσίες του ΟΑΣΕ και τους επιτόπιους ελέγχους, όπως επίσης και με άλλες διεθνείς οργανώσεις.

Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στην ιστοσελίδα του ΟΑΣΕ (www.osce.org/odihr).